

MAGYAR IPARMŰVÉS ZET

2018/1

HUNGARIAN APPLIED ARTS

Főszerkesztő:
SIMONFFY SZILVIA művészettörténész

Szerkesztőbizottság:
DÁVID KATALIN művészettörténész
DVORSZKY HEDVIG művészettörténész
ERNYEY GYULA
designer, szaktörténész
FEKETE GYÖRGY
belsőépítész, iparművész
FELEDY BALÁZS művészetkritikus
MASCHER RÓBERT designer
MEZEI GÁBOR belsőépítész
RITOÓK PÁL művészettörténész
SCHERER JÓZSEF designer
SCHRAMMEL IMRE
keramikus és porcelántervező

Olvasószerkesztő:
ANTAL MARIANN

Szerkesztők:
SZABÓ EMMA ZSÓFIA
művészettörténész
VERESS KINGA
művészettörténész

Hírszerkesztő:
NAGY FRANCISKA
Fordító: MENTE ÉVA

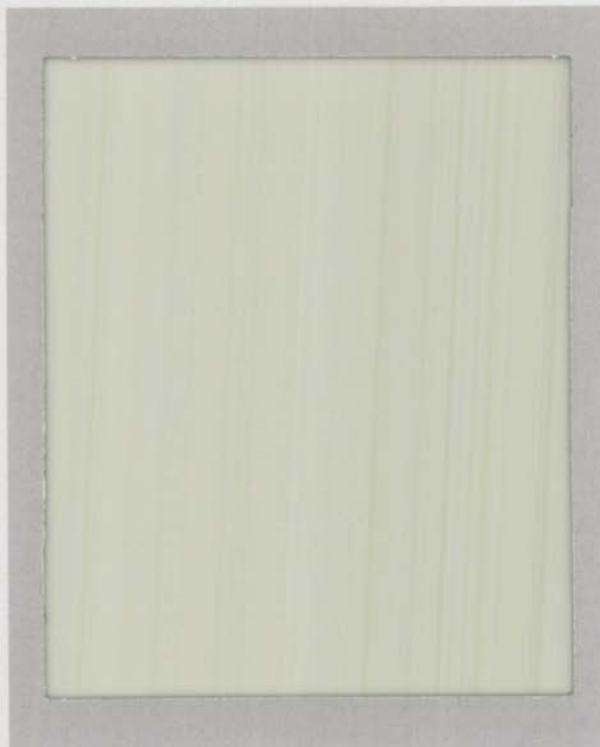
Felelős kiadó:
Nemzeti Művészeti és Kulturális
Kapcsolatok Alapítványa,
FERENCZ ISTVÁN

Gazdasági vezető:
ANDA JUDIT
Telefon: 06-20/299-0767

Lapalapítók:
FEKETE GYÖRGY
N. DVORSZKY HEDVIG
SCHRAMMEL IMRE

Évente nyolcszor megjelenő folyóirat
Új folyam 25. – 2018/1 (március)

E számunk megjelenését
a Nemzeti Kulturális Alap
Iparművészet Kollégiuma,
a Magyar Művészeti Akadémia és
a „Budapest Bank Budapestért”
Alapítvány támogatja.

ISSN 1217-839X

Szerkesztőség:
1034 Budapest, Kecse utca 25.

Telefon/fax/üzenetrögzítő:
06-1-218-7582

Adminisztrátor:
Balogh Enikő

Fogadóóra: kedden 10-től 12 óráig

E-mail-cím:
magyariparmuveszet@gmail.com

Honlap:
www.magyar-iparmuveszet.hu

E szám lapzártája:
2018. február 5.

Tervezés:
Tandem Grafikai Stúdió
(tandemgrafika.hu)

Nyomás: Stoffel és Társai

A folyóiratban közölt
szövegek és fotók
szerzői jogvédelem alatt állnak.
Utánnymásuk, fénymásolóval
való sokszorosításuk
csak a kiadó előzetes hozzá-
járulásával engedélyezett.

A lap előfizethető
a Nemzeti Művészeti és
Kulturális Kapcsolatok Alapítványa
10402166-21629389-00000000
számlaszámán vagy
a szerkesztőségtől kért
postautalványon.

Egy példány ára 1000 forint.
Előfizetési díja egy évre 7500 forint.

MAGYAR IPARMŰVÉS ZET

HUNGARIAN APPLIED ARTS

**Varga Viktor: Infinity 2.0, függő /
Viktor Varga: Infinity, 2.0. Pendant**

Kedves Olvasók,
kedves Munkatársaim!
(Kiss Éva) **2**
Köszöntő (Simonffy Szilvia)..... **2**

KIÁLLÍTÁSOK

Összefüggések
Gondolatok Scherer József
designer és Penkala Éva
textilművész Vigadó galériabeli
kiállításán (Dvorszky Hedvig) .. **4**
Víziók
A Magyar Kárpitművészek
Együletének kiállítása a
Vízivárosi Galériában
(Wehner Tibor)..... **14**
42 KARÁT. Ékszerek Éjszakája
Budapest III. a K.A.S.
Galériában (Simonyi István) **20**
Az embertől a plakátemberig
Szilvásy Nándor (1927–2011)
grafikusművész életmű-kiállítása
Veszprémben (Feledy Balázs) .. **25**

Fotó: Varga Viktor

KÖNYV

Plakát a plakát után 130,
1885–2015. Szerkesztette és
tervezte Kulinyi István
35(Sára Ernő)
Szerzői megjegyzések a Plakát
a plakát után 130, 1885–2015
című könyvhöz és kiállításhoz
41(Kulinyi István)

IN MEMORIAM

Fényteli örökség. Bohus Zoltán
(1941–2017) szobrászművészre
45emlékezve (Nagy T. Katalin)

MŰVÉS ZET ÉS PEDAGÓGIA

Középfokú művészeti oktatás
Lettországnban. Magyar művész-
tanárok beszámolója egy rigai
tanulmányútról (Varga Bernadett
53–Hendzsel Ilona)
59**HÍREK**

2018/1

Kedves Olvasók, kedves Munkatársaim!

► Ötéves főszerkesztői munka után elbúcsúzom mindenkitől, akik segítettek ez alatt az idő alatt.

Megköszönöm szerkesztőtársaimnak a mindenkor megértő, jó együttműködést, a szerzőknek, szakíróknak, akik írásaikkal segítették a lap színvonalának megőrzését, melyet a lapalapítók, Fekete György, Dvorszky Hedvig és Schrammel Imre munkája határozott meg.

Köszönöm a művészeknek, alkotóknak, hogy értékes munkáikkal hozzájárultak ahhoz, hogy folyóiratunk egy korszak dokumentuma lehessen.

Nem utolsósorban köszönöm a Szerkesztőbizottságnak az értő és segítő munkáját, jó tanácsait, részvételét a lap koncepciójának alakításában.

És köszönetet mondok azoknak is, akik támogatásukkal, előfizetésükkel járultak hozzá a lap folyamatos megjelenéséhez, hiszen az iparművészetnek ez az egyetlen folyóirata, így a *Magyar Iparművészet* fennmaradása elsődleges feladatunk.

Külön köszönöm utódomnak, Simonffy Szilvia művészettörténésznek, hogy új, fiatal lendülettel és modern szemlélettel tudja folytatni ezt a munkát.

Befejezésül szeretném idézni Györgyi Dénes szavait, melyek az Iparművészeti Társulat ötvenéves jubileumán hangzottak el: „az alkotó embernek nagy, megnyugtató érzéseket két forrásból lehet merítenie: a múltra való emlékezésből és a jövőbe szegzett reményiségekből.” A két szélső pont, a múlt és jövő között van a jelen, amelynek alkotó nemzedéke már a jövőn szorgoskodik.

Munkámmal, a folyóirat témáinak összeállításával mindenkor ezt a folyamatosságot szerettem volna bemutatni. Ha csak részben sikerült, kérem az utódaimat, váltsák valóra szándékaimat.

KISS ÉVA

művészettörténész

Köszöntő

► Köszöntöm a kedves Olvasót, Művészeket, Szerzőket és nem utolsósorban Munkatársaimat! A borítóra választott műtárgy üzenetértékű. Ősi princípiumokat hordozó szimbólumrendszere, kör-, gömb-, háromszög-, illetve hármasság-motívumai, valamint arany és ezüst fém-színeinek kozmikus jelentései örök érvényűek. A végtelenített pályán közlekedő aranygolyó mozgása és a befoglaló elem körforgása nemcsak azt a folyamatosságot szemlélteti, melyet elődeim munkájára alapozva biztosítani szeretnék annak érdekében, hogy a nemzeti és egyetemes értékeket képviselő magyar iparművészet, mint a kerék, nyomot hagyjon ebben a kao-

tikusnak tűnő, de mégis egy teremtőelv alapján működtetett világban, hanem azt is, ahogy a különféle művészeti ágak és műfajok egymáshoz és egymásba fordulva egy *végtelen* folyamatban áramlanak. Kezünkben tartva a folyóiratot, az iparművészet fogalomkör tudományos meghatározását félretéve élvezzük a művészet *határtalanságát* és csodálkozunk rá a művek sokszínűségére, változatos technikai megoldásaira, és arra a sajátos jelenségre, melyet a tervezőművészet mögül elsorvasztott ipar okozta kényszerhelyzet eredményezett hazánkban.

Megtiszteltetés, még inkább óriási felelősség, ha fogalmazhatok így, *nyomravezetőnek* lenni az egyre sűrűbb csapások között, egyúttal lelkesítő a feladat. Köszönöm az előző főszerkesztőnek, Kiss Éva művészettörténésznek a felkérést és az irántam tanúsított bizalmat. A lapszerkesztés azonban kollégáimtól is naprakész szakmai felkészültséget és felelősségteljes munkavégzést igényel, hiszen a szöveggondozás során állandóan változó kihívásokkal, új művekkel, művészekkel, műtermekkel, életművekkel, eseményekkel, kiadványokkal és sokszor egymásnak ellentmondó (!) adatokkal találkozunk, a rutin itt nem alkalmazható. A szerkesztőségi munka Antal Mariann olvasószerkesztő, Szabó Emma Zsófia és Veress Kinga művészettörténész-szerkesztők, valamint Nagy Franciska hírszerkesztő munkájával folyik tovább. Az alapítók szándéka szerinti célkitűzés – a kézművességen alapuló kortárs magyar iparművészet és a formatervezés eredményeiről való folyamatos tájékoztatás – továbbra is változatlan marad, amelyhez a határainkon túlra való kitekintés, a magyar vonatkozású külföldi programok, gyűjtemények, történeti emlékek, restaurálások, kutatások bemutatása és elméleti kérdések megvitatása is hozzátartozik. Az ismert rovatok – Kiállítások, Műhelyek, Köszöntés, Értékkörzés, Búcsú, Könyv, Hírek – mellett terveink szerint nagyobb hangsúlyt kap a mindennapjainkra, így életminőségünkre hatással lévő használatitárgy- és környezetkultúra, a művészeti oktatás és pedagógia, valamint várhatóan több tematikus számmal jelentkezőnk majd, mindehhez a Szerkesztőbizottság tagjainak szakértelmét is segítségül hívom. Közös érdekünk, hogy a folyóirat demonstrálja a kortárs iparművészet magas színvonalát, életképességét és létjogosultságát, a művek és produktumok jelentőségét és alkalmazhatóságát, nem utolsósorban tükrözzön kortárs szemléletmódot is.

2018-ban a lap nyolcszor – március, április, május, június, július, illetve október, november és december elején – hatvan oldal terjedelemben jelenik meg, a szerkesztőség helye a kiadó alapítvány székhelyével lesz azonos. A felújítás előtt álló Iparművészeti Múzeum hosszan tartó befogadó szeretetét ezúton is megköszönjük, leszögezve, hogy szakembereinek publikációs tevékenységére ezentúl is feltétlenül számítunk.

Fontos ez évi esemény, hogy a *Magyar Iparművészet* tavaly 120 éves múltját ünneplő évforduló után, az idén az új folyam 25. születésnapját ünnepelhetjük, hiszen közel fél évszázados szünet után 1993 decemberében Fekete György, N. Dvorszky Hedvig és Schrammel Imre lapalapítók jóvoltából egy mutatványszámmal újtára indult a tartalmában mind ez idáig társaltalan szakmai folyóirat. E jeles évforduló előtt tisztelegve és mindazoknak megköszönve, akik alkotóerejünkkel, műalkotásaikkal, írásaikkal részt vállaltak e folyamatban, jubileumi számmal készülünk, melynek alkalmából a külső forma megújulása időszerű.

Végezetül megköszönöm a lap régi és új előfizetőitől kapott figyelmet és a támogatást, annak reményében, hogy a jövőben is szakszerű, aktuális és értékkörző kiadványt tarthat kezében az érdeklődő.

SIMONFFY SZILVIA
művészettörténész, főszerkesztő

Összefüggések

Gondolatok Scherer József designer és Penkala Éva textilművész Vigadó galériabeli kiállításán

► Harmónia, egyensúly, térélmények, világos rendezői elv. A kortárs magyar képző- és iparművészeti élet két ismert és elismert művésze engedett bepillantást alkotói gondolkodásmódjába a Magyar Művészeti Akadémia székházában. Mindketten meghatározó időszakban voltak a Magyar Iparművészeti Főiskola (MIF) – majd Magyar Iparművészeti Egyetem –, mai nevén Moholy-Nagy Művészeti Egyetem (MOME) tanárai. A művész házaspár által választott *Két dallam* kiállítás cím jelentősége éppen a művek finom illeszkedésének nyomán bontakozott ki. Közös kiállításuk nemes érv a képzőművészet és a designkultúra közötti lehetséges kapcsolódások mellett éppen úgy, mint

a klasszikus művészetfelfogás igazsága mellett, amely szerint az emberi teljesség kibontakoztatásának a szépség és a harmónia az alapja, a tudás felelősségével együtt, saját társadalmi közegében és azon túl is.

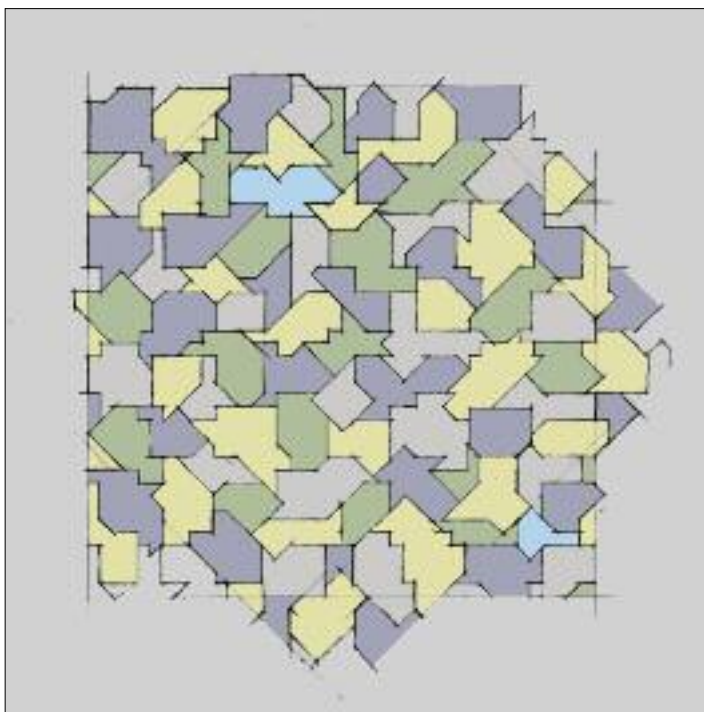
SCHERER JÓZSEF, A DESIGNER, AZ OKTATÓ,
A VEZETŐ, A MŰVÉSZ

Scherer József 2017-ben töltötte be 70. évét, ezt a kiállítást mintegy a jeles évforduló örömeire tervezte meg úgy, hogy munkásságának csúcseit, kimagasló magyar és nemzetközi eredményeit az ipari formatervezésben kizárólag a folyamatosan vetített videón lehetett követni. Scherer József a MIF oktatási prog-

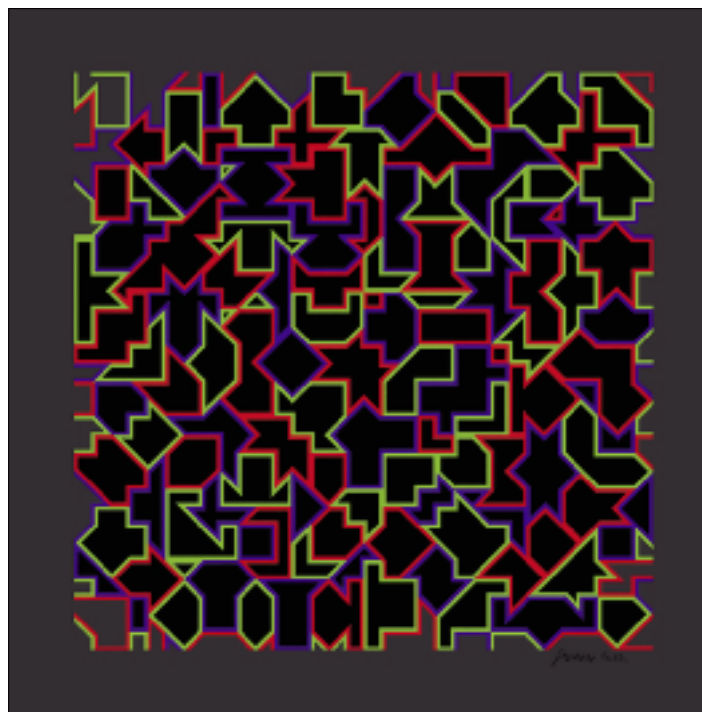

**Scherer József: Tél /
József Scherer: Winter**
1977–2017, vászon,
digitális nyomat,
80x80 cm

**Scherer József: Hálózat
/ József Scherer: Net**
1977–2017, papír,
digitális nyomat,
40x40 cm

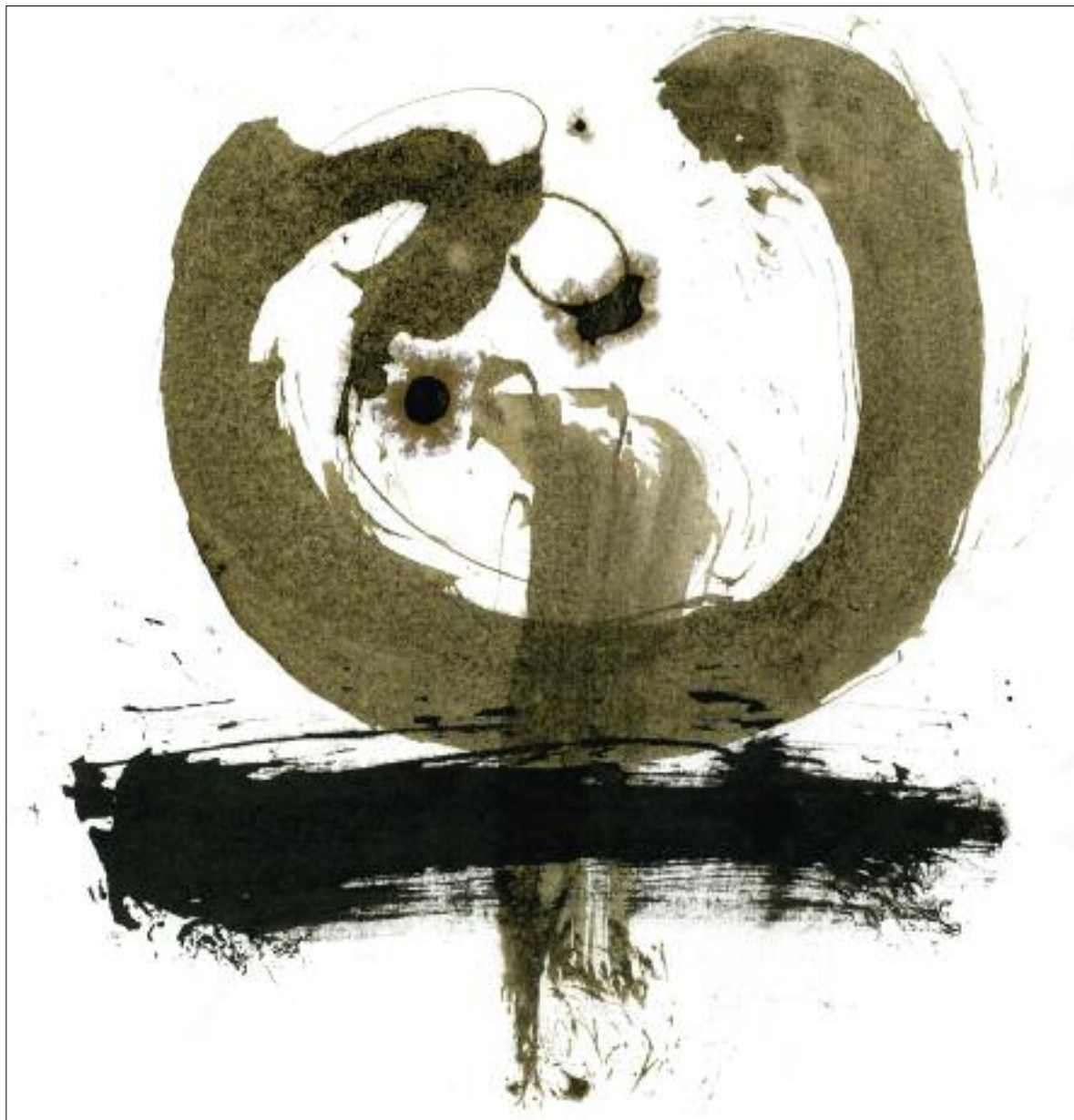
Fotó: Scherer József

Fotó: Scherer József

**Scherer József:
Rügy /
József Scherer:
Bud**

2014, tus, papír,
20x17 cm

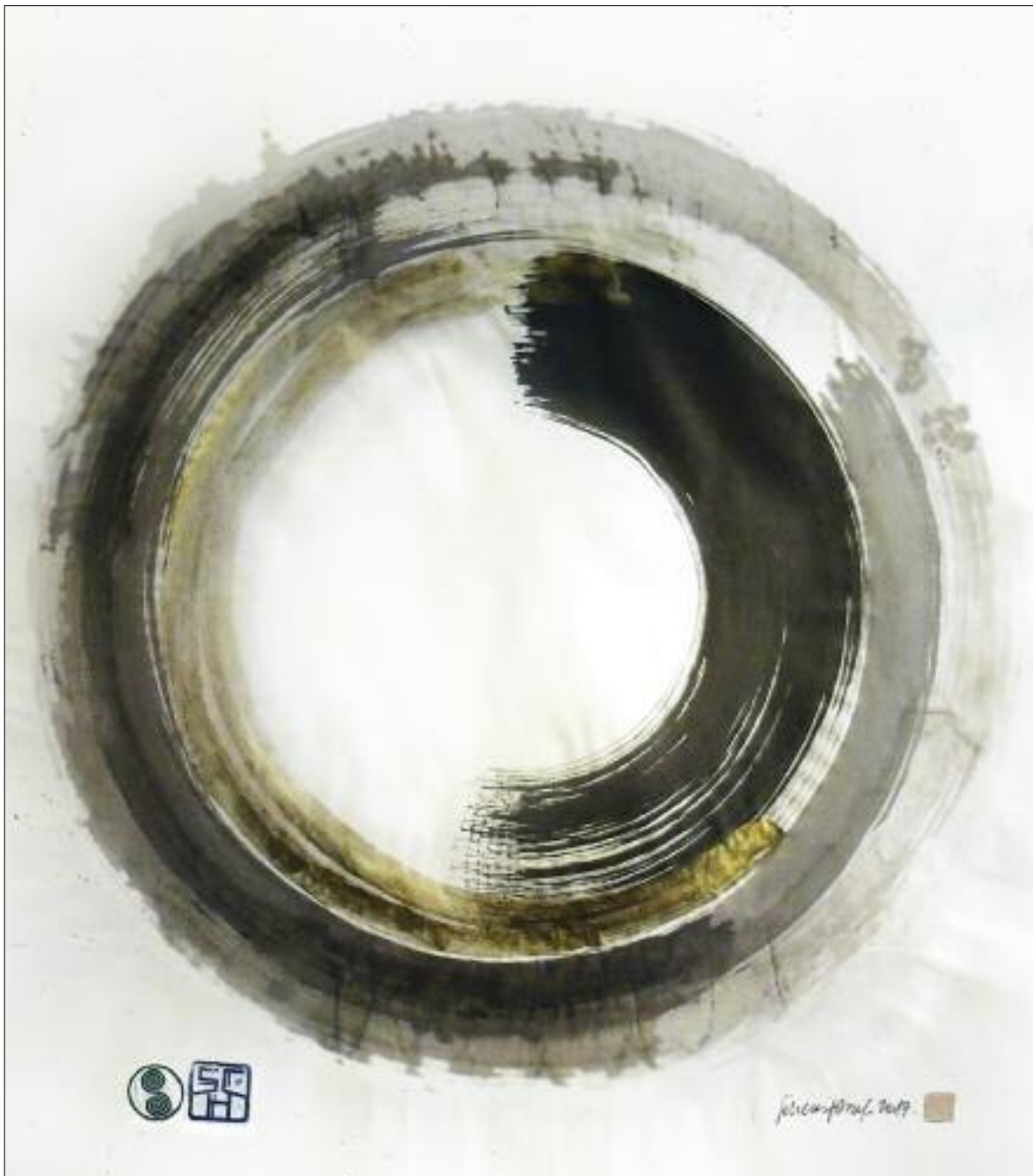

Fotó: Scherer József

ramjának első jelentős modernizálási időszakában (1964–1973) bekapcsolódott a nemzetköziség felé nyitás folyamatába. 1973-ban egy Japánban szervezett

nemzetközi kerékpártervezési pályázaton harmadik helyezést ért el tervezőtársaival. 1974-ben egy svájci óratervezési pályázatra küldött tervéről egy 2009-ben

Scherer József:
Nap és Hold /
József Scherer:
Sun and Moon
2017, tus, papír,
100x70 cm

Fotó: Scherer József

írt japán méltatásban megjegyezték, hogy megelőzte a korát, ahogy a saját stúdió alakítási gyakorlatával, vagy a játszótéri berendezéseivel is. 1976–1977-ben elnyert egyéves japán ösztöndíja termékenyítő hatással volt egész munkásságára. Japánban az ipari formatervezés gyakorlatával és módszereivel a világhírű Kenji Ekuan (Ekuan Kendzsi) által vezetett elektronikus ipari rendszerekkel foglalkozó tervezőirodában ismerkedett meg, önálló kutatásokat a Tokiói Művészeti Egyetemen végzett, a legkorszerűbb komputer-technikát tanulmányozta a Design Kutató Intézetben, tradicionális japán építészeti kurzuson vett részt, és kedvére elmélyedhetett a kortárs zenei újdonságokban. Hazatérve a MIF Formatervező Tanszékére került, és jelentős ismeretterjesztő, szakírói tevékenységet folytatott a magyar tervezők megismertetése érdekében japán és amerikai szaklapokban és magyar folyóiratokban a Japánban szerzett tapasztalatok tanulságairól. Jelentős designeri munkái mellett kima-

Scherer József:
Esztergált doboz /
József Scherer:
Lathe-turned Box
2017, fa, Ø 20 cm

Fotó: Scherer József

gasló kreativitása, pedagógusi leleményessége, komplex látásmódja alapján vált a MIF, majd a MOME újító szellemű, meghatározó személyiségévé, a kortárs magyar design nemzetközileg elismert tekintélyévé.

1983-ban Gergely Istvánnak, a MIF rektorának vezetésével indított, az oktatási rendszert háromszintűvé megújító kísérletében működött közre, részt vett az Alapképző Intézet megalapításában, programjának kidolgozásában. 1996 és 2000 között oktatási rektorhelyettesként sokat tett a korszerű képzés jó megalapozásáért. Ennek összefoglalásaként szerkesztette meg a *100 év formatan – Forma a természetben, a tervezésben és a művészetben. A formatan oktatásának története az Iparművészeti Főiskolán* című tanulmánykötetet. Szorgalmazására 2002-ben vezetésével létrejött a jármű-formatervező tancsoport, majd 2010-ben a jármű-formatervező szakirányú mesterképzés, amelynek szintén vezetője lett. Stefan Lengyel tanszékvezető kezdeményezésére kialakult a Mercedes-Benz Design és a MOME tervezési együttműködése, melybe Scherer is bekapcsolódott. Egyéni tervezőként részt vett a Zsolnay-gyár termékmegújítási programjában. A tanszék *DFE – Design Felső Fokon* című jubileumi kötetének (2005) egyik szerkesztője, valamint közreműködött a *START* (2007), a *SPRINT* (2013), valamint a *SPEED* (2017) című, a Daimler AG támogatásával készült kiadványok létrehozásában. Munkássága egyik legnagyobb, örömteli eredményének számos tanítványa sikeres pályára juttatását tekinti.

Az 1976–1977-es japán ösztöndíj nemcsak tervezői szemléletmódját változtatta meg, hanem a művészet-ről való gondolkodás szellemi indítékaival kapcsolatos összefüggések iránti érdeklődését is. 2010-ben a Klebelsberg Kultúrkúriában megrendezte a negyvenéves alkotói munkásságát összegző kiállítását, amelynek saját szerkesztésű életmű-katalógusában barátja, Michnai Attila régész-közgazdász a méltató soraiban talán elsőként fogalmazta meg, hogy „Scherer valójában egész életére elkötelezte magát a régió formavilágának”: a távol-keleti filozófia a mai napig hatással van képzőművészetére is. A vigadóbeli tárlatra a művész azokat a jellemző műveit válogatta be, amelyeken át ez a folyamat is követhető az 1977-es *geometrikus*

konstruktív kompozícióitól kezdve a 2017-es *Világfa* tusrajzig.

Scherer nem csupán kedvelője, hanem jó ismerője is a klasszikus és kortárs zeneműveknek, ezért volt különösen érdekes az egyik paravánon kiállított, zenei élményét kifejező, 1990-ben készült *Bach* című műve, melyet akrillal festett falpra. Hasonló technikával alkotott *Pannónia* című művén (1995) a tájban rejlő érzelmi gazdagságot formálta meg. A kiállítás címadására szép, szelíd gesztussal utalt: Penkala *40 év elmúlt* című, hatalmas művét a két oldalán elhelyezett, egyszerű szimbolikus barna tusrajzaival ölelte át. Scherer a tusfestésben elért gesztusalkotó képességét és a lovas figurát mint a magyar néphagyomány egyik jellemző jelképét több papírképen közös kompozícióban jelenítette meg. A gondolat kifejezésének lehető leg-

egyszerűbb megoldásai felé törekvő művész képzőművészeti látásmódjának értékeléséhez jó tudni, hogy grafikus pályafutása is jelentős, akár különféle céges emblémák, akár szimbolikus intézményi jelképrendszerek létrehozásáról legyen szó. Az önálló gondolati tartalommal bíró, színharmóniákban gazdag geometrikus témái, a körábrázolásai, vagy a lovas figura kalligrafikus variációi festői-meditatív élményeket sugallnak. A tusfestés, -rajzolás megdöbbentő egyszerűségével emlékeztet a haikus csendességet igénylő világára. A finom papírra „lehelt” rajzon az egyszerűnek tűnő formák átlényegülnek. A kiállítás terében több helyen feltűnő, különleges fából készített „japán” edények mesteri arányérzékről tanúskodnak, és jól tükrözik Scherer József mélyen átélt alkotói tiszteletét a nagy hagyományú távol-keleti kultúra iránt.

Fotó: MMA Sajtóosztály

Scherer József:
Figurák /
József Scherer:
Figures
2010, diófa,
magasság: 16–18 cm

Penkala Éva:
Életfa '56, falikárpit-
triptichon /
Éva Penkala:
Tree of Life, '56.
Tapestry triptych
1976–2016, filc,
vlies, taft, digitális
nyomat, varrás,
hímzés, 186x275 cm

EGYÉNI HANG, RÉGI-ÚJ MITOLÓGIA –
PENKALA ÉVA, A TEXTILTERVEZŐ, AZ OKTATÓ,
A KÍSÉRLETEZŐ

Szubjektív élményem tolu fel: Penkala Éva 2010-ben rendezett kiállítását a Klebelsberg Kultúrkúriában Zelnik József etnográfus, író nyitotta meg, egyebek között ezt mondván: „Az elmúlt évszázadban zavaros és veszélyes közhellyé erősödött az a tétel, hogy a művészet lázadás. [...] Nietzsche több mint száz éve kiadta a jelszót: minden érték átértékelésére. A siker tökéletes. Van még

ma valamilyen érték. A művészet, ami halvány sejtésünk szerint abban az időben, mikor még nem ebben a virtuális mátrixban éltünk, az értékről szólt. Ma miről?” (Magyar Iparművészet, 2011/1. 30–31. o.) Súlyos szavak, erőteljes kontúrokkal, Penkala Éva műveihez méltók.

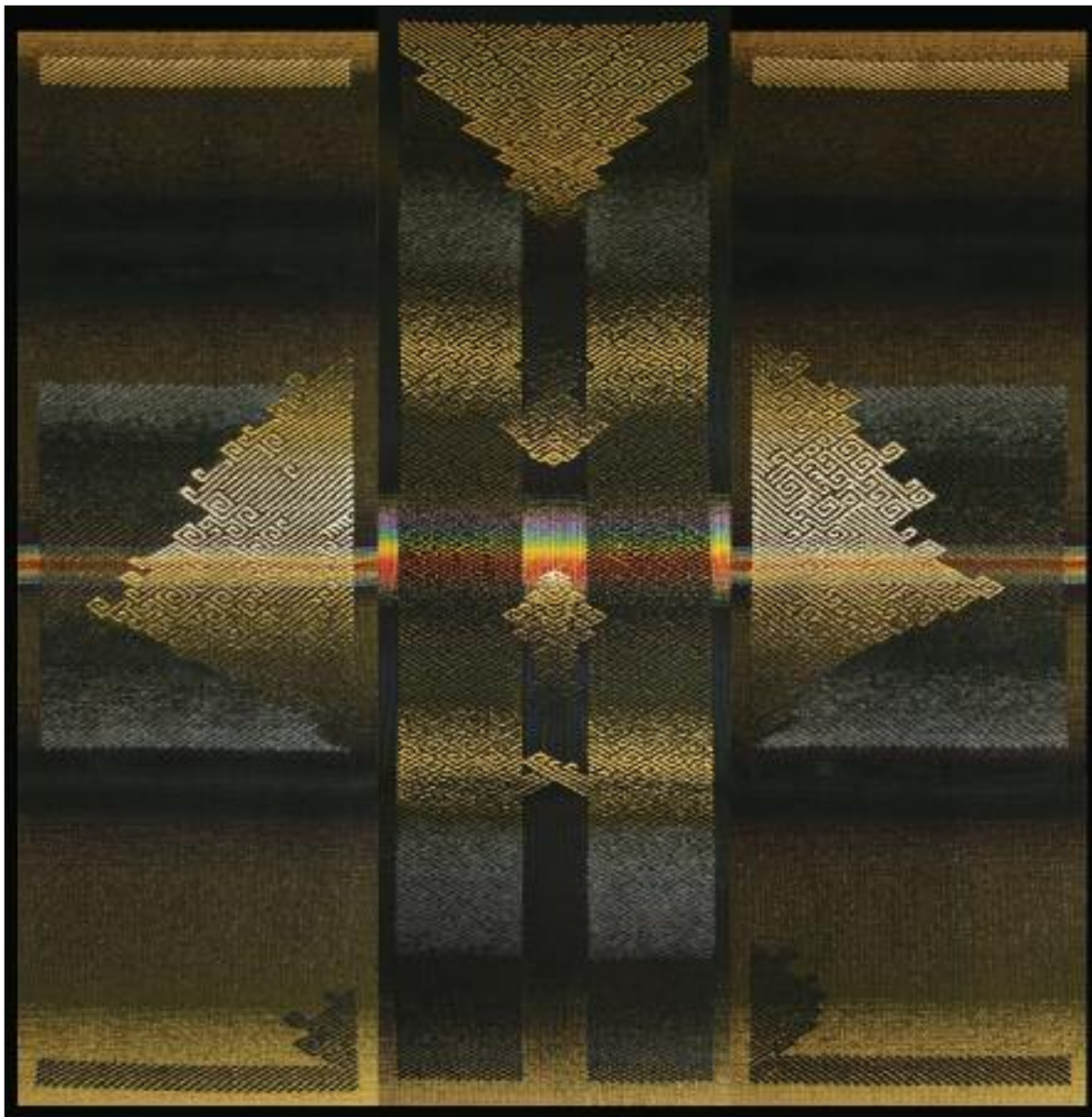
A Craft, az Art és a Design szerves egysége című doktori értekezésében 2003-ban az iparművészeti szakterületeken évtizedeken át zajló vitákról fejtette ki véleményét, amelyek a kézművesség, a képzőművészet és az ipari gyártású tervezés értékrendbeli elhelyezkedése körül zajlottak, s máig is tartanak. Az ak-

Fotó: Penkala Éva

koriban ismét koncepcióváltáson átmenő egyetlen nem hosszabbított meg tanári megbízatását. Penkala Éva összefogott Landgráf Katalinnal és az ugyancsak textilművész Szittner Andreával, s kemény mun-

kával összeállították a *Nagy szövéskönyv I.*, majd *II.* köteteket, amelyek egyenként csaknem háromszáz oldalas, magyarázó rajzokkal és képekkel gazdagon illusztrált kiadványok, és ma már olyan ritkaságnak

Fotó: Penkala Éva

Penkala Éva:
Teljes kör No. 4 –
Gyász, falikárpit-
triptichon /
Éva Penkala:
Full Circle, Nr. 4 –
Mourning.
Tapestry triptych
2008, gyapjú,
selyem, fémszálak,
francia kárpitszövés,
ji-jim szövés,
210x210 cm

**Penkala Éva: 11 haiku
Macuo Basó verseire
No. 5, képkárpit /
Éva Penkala: 11 Haikus
to Poems by Matsuo
Bashō, Nr. 5.
Picture tapestry
2015, gyapjú,
selyem, fémszálak,
filc, vlies, taft,
kárpitszövés, ji-jim
szövés, varrás,
hímzés, 100x100 cm**

Fotó: Penkala Éva

számítanak, hogy még a használtkönyv-piacon sem kaphatóak.

Valószínű, hogy Penkala Éva Scherer Józsefnek az 1976–1977-es japán ösztöndíja idején kapott jelentős

indíttatást ahhoz, hogy a magyar népművészet ősi gyökereinek felfedezése mellett a keleti kultúrák emlékegyaiban is elmélyedjen. Mint alkotóművész szinte pályája kezdete óta valamiféle egységes, átte-

**Penkala Éva: Rózsacsoda No. 2, falikárpit (részlet) /
Éva Penkala: Miracle of Roses, Nr. 2. Tapestry (detail)**
2016, filc, vliés, taft, varrás, hímzés, a teljes méret:
130x180 cm

kinthető formaalkotásra törekedett, hogy választott mondanivalója félreérthetetlen legyen. Az 1975-ös *Kebely* című művétől kezdve falikárpit-triptichonjaiban – *Fehér izzás* (2004), *Parázs* (2005), *Hamu* (2007) és a *Gyász* (2008) – egyre világosabban rajzolódik ki előttünk az a táguló szellemi horizont, amelyhez a távol-keleti világ újrafelfedezése nyomán eljutott. A világteremtő és felforgató energiák felfedezése mellett fokozatosan érlelődik meg műveiben az emberi életet kísérő érzelmek mitológiai szintre emelése is. Valószínű, hogy a 20. századi technikai fejlődés, s

azon belül is a számítógépes kutatás rohamos fejlődésével újabb lehetőségeket nyitott a korábban ismeretlen dimenziók megismerésében, s ez a művészeket sem hagyta érintetlenül. Penkala Éva *Teljes kör* sorozatának szemlélésekor úgy véltem, hogy bámulatos precizítással komponált szövéseinek rendszerében a tükröződés eszköze mellett, talán a matematikai intelligenciák ismeretének tapasztalataival is játszott a térbeliség, a nagytás, a festői színezések lenyűgözően harmonikus elrendezésénél.

A 2015-ös évre datált szövött-hímzett *Haiku-képkárpitok* újabb termékeny ihlet eredményei. A *11 haiku Macuo Basó verseire* sajátos szellemi kihívás és unikális művészi megoldás egyszerre. A kompozíció alapja a mágikus jelentéssel felruházott négyzet. A jelképek ismerete nem árt, ahogy a haiku versforma képi nyelvezetének megértéséhez is szükséges. A lexikonok szerint a japán eredetű háromsoros haikuvers 17 szótagos, rímtelen versforma, amelyben az egyes sorok szótagszáma 5-7-5, az első két sor az évszakokra utal, ellentétben állva az utolsó sor szándékos képi eltéréssel. Láthatjuk, hogy Penkalát ismét vonzza a számok sajátos ritmusa, szigorúsága, amely ellentétben áll a fennkölt tartalommal. Ennek a versformának a lényege tehát a pillanatnyi élmény megragadása, majd az elhallgatás, a csend, amelyben az olvasó elmélyedhet. Ennek a gondolkodásmódnak ismeretében értékelhető Penkala szövött-varrott kézi munkájában a tér-idő hatás érzékeltetése. A művész a szövés kényszerű abbagyása után tért át a megkomponált mű digitális nyomata alapján készített, különféle eljárásokkal előállított textilkombinációk varrással és hímzéssel gazdagított új műfajára, amelyből az *Életfa*-sorozat újabb „elbeszélései” is kibontakoznak. Ezeket a hatalmas méretű textilképeken feltűnnek a korábbi években is alkalmazott erőteljes, tömbszerű és íves rajzolatok a fatörzs, az ágak és a lombzat egyértelmű motívumaiban és dinamikus, tiszta színhasználatában. Nemes anyagok, különleges selymek, arany- és ezüstszínű hímzőszálak gazdagítják a műveket. Erre példa a *Negyven év* (2015), a *Kitörés – Az ég tűzkönnyekeit sír* (2016) és az *Életfa '56* (2016) – ez utóbbinak piros-fehér-zöld színeiben sejtelmesen megcsillanó szálakkal hímézve az 1956-os forradalom és szabadságharc ha-

Penkala Éva:
Mandala No. 10,
falikárpit (részlet) /
Éva Penkala:
Mandala, Nr. 10.
Tapestry (detail)

2017, filc, vliés, taft,
varrás, hímzés,
a teljes méret:
165x165 cm

lottainak neve jelenik meg. Ezek a hatalmas művek a személyes történések és a magyar történelem drámai összegzései. *Mandaláim* című legújabb, varrott-hímzett sorozatának darabjai a már említett különleges szépségű selymekből és más nemes anyagokból összeállított, szintén négyzet alakú, díszítményekben az egyes nemzetekre utaló szimbólumokkal gazdagon telített, tiszta, élénk színhatású képek.

A mindkét művészt foglalkoztató teljességigény schereri magasiskolája az egyik kiemelkedő, *Teljesség* című művében jelenik meg: a papírra tussal festett-rajzolt dinamikus, tökéletes, de egy ponton megsza-

kadt lendületű nagy kör, alsó részében szerényen elhelyezett jelképes lovasalakzattal és a művész sajátos szignójával. Kiváló összegzés. A designer és textilművész házaspár tudatosan kutatja a harmónia és a szépség, valamint a tudás világszerte létező örökségét, és a mai vizuális világ koordináta-rendszerébe transzponálja.

DVORSZKY HEDVIG
művészettörténész

(*Scherer József és Penkala Éva Két dallam című kiállítása. Vigadó Galéria, Budapest, 2017. december 4. – 2018. január 22.*)

Fotó: Penkala Éva

Víziók

A Magyar Kárpitművészek Egyesületének kiállítása a Vízivárosi Galériában

► A Magyar Kárpitművészek Egyesületének *Víziók* című kiállítása is azt igazolta, hogy ez a művészársaság az egyik legkiegyensúlyozottabban működő, céljait következetesen megvalósító, immár komoly múltra visszatekintő művészeti szerveződés Magyarországon. Akkor, amikor a múlt század kilencvenes éveiben megszerveződött csoportosulások közül számos már megszűnt vagy létezése, működése formálissá vált, a

**Aranyfal,
kárpitkompozíció.
Alkotók: a Magyar
Kárpitművészek
Egyesületének tagjai /
Golden Wall.
Tapestry composition
by members of the
Association of
Hungarian Tapestry
Artists**

(soronként fentről
lefelé, balról jobbra):
Pázmány Judit,
Hager Ritta,
Kecskés Ágnes,
Bocz Beáta,
Lencsés Ida,
Maevszka Borjana –
Kozma Rozália,
Czakó Margit,
Martos Katalin,
Varga Bernadett,
Fóris Katalin,
Kuchta Klára –
Faragó Márta,
Csókás Emese,
Benedek Noémi,
Nagy Dalma,
Erdős Júlia,
Surján Kornélia –
Szabó Verona,
Száras Marika,
Harmati Zsófia,
Kelecsényi Csilla,
Zsámbokréti Dóra,
Kőszegi Anna Mária

kárpitművészek a megalakulásuk óta eltelt időszak korábbi periódusaihoz hasonlóan napjainkban is rendkívül aktívan tevékenykednek. A pontos meghatározás szerint a Magyar Kárpitművészek Egyesülete: „Nonprofit, közhasznú szervezet, célja a szövött kárpit műfajának művelése és megőrzése. 1996-ban történt megalakulása óta összefogja és képviseli azokat a Magyarországon és határainkon túl élő magyar kárpitművészeket, akik a tradicionális kárpitszövési technika folytatói és megújítói. Fő tevékenységi körei egyéni és csoportos kiállítások, rendezvények szervezése, külföldi művészek, művészcsoportok munkájának bemutatása, magyar művészek munkásságának megismertetése Magyarországon és külföldön, továbbá a műfaj erőteljes megújításának elősegítése.”

A két évtizedes, illetve már huszonkét esztendő kárpitművész-egyesületi történet – mint arra már a tavalyelőtti, a huszadik születésnapot ünneplő pesterszébeti tárlat alkalmával is emlékeztethettünk – nem épülhetett túlságosan mély művészeti hagyományra. A modern magyar kárpitművészet közvetlen előzményként csupán Gödöllő szecessziós művésztelepére és Ferenczy Noémi műhelyére, majd néhány, korszerű szemlélettel felvértezett művész munkásságára tekinthetett, s a folyamatok újabb megszakítását jelezte a magyar textil eleven korszakának a 20. század hetvenes-nyolcvanas évtizedeiben kiteljesedő periódusa, amely az új alkotói lehetőségek kibontakoztatása mellett a hagyományt fémjelző kárpitnak csak periferikus szerepeket adott. A térművészeti kalandozásokból a textilművészeti ágazat a kilencvenes években tért vissza a síkhoz, és ezzel párhuzamosan a tradicionális szövési technikák alkalmazásához, aminek eredményeként egyre több és egyre erőteljesebb mű született. Dobrányi Ildikó kárpitművészt ez indította arra, hogy megszervezze a kárpitművészek egyesületét, amelyhez már a megalakulás időszakában több mint hetven alkotó csatlakozott. Az egyesület létrejöttével a szervezet művészei aktivizálódtak: önálló és csoportos tárlatok követték egymást idehaza és külföldön, és a tagok olyan szokatlan, egyedülálló kezdeményezések részesei lehettek, mint az úgynevezett kollektív művek megalkotása, amikor egy-egy témakör jegyében közös műként születtek meg jelentős kompozíciók, mint a középkori Magyarország térképét megje-

Ferenczi Zsuzsa: Vízkereszt / Zsuzsa Ferenczi: Epiphany
2016, szövött kárpit, haute lisse, 174x118 cm

lenítő *Kárpit határok nélkül* című munka, vagy később az *Európa fényei* vagy a *Radnóti-emlékkárpit*. A vízivárosi tárlaton a közös munkát egy speciális, azonos formátumú, kis méretű és önálló kompozíciókból álló formáció, az *Aranyfal* reprezentálta, amely egyszerűen a kárpitszövés varázslatos sokszínűségét, változatosságát is megjelenítette.

A Magyar Kárpitművészek Egyesületének kezdeményezésére és szervezésében az ezredfordulót követően indult el a nemzetközi kárpitművészeti kiállítások sorozata, amelyeken a magyar alkotók a nemzet-

Bényi Eszter: A múlt tüzei / Eszter Bényi: Fires of the Past
2016, szövött kárpit, haute lisse, 160x125 cm

közi mezőny művészeinek társaságában egy-egy adott témakör szellemében készült alkotásaikat mutathatták be. A *Víziók* című tárlat törzsanyaga a tavaly megrendezett *Apokalipszis vagy globális fenntarthatóság* kiállítási felhívására készült, a Vigadó Galéria hatodik emeleti kiállítótermében volt látható, és e nagy múltra visszatekintő kárpitszövési technika jegyében megalkotott művek által a jelenkor égető problémáira volt hivatva reflektálni. A Vigadóban a meghívott és a pályázati rendszerben kiválasztott kárpitművészek munkáinak együttese a magyarországi alkotók csapata mellett számos európai ország (Belgium, Dánia, Csehország, Finnország, Franciaország, Litvánia, Norvégia, Nagy-Britannia [Anglia, Skócia]), valamint az Amerikai Egyesült Államok művészeinek kárpitjait sorakoztatta fel, s így a tárlat széles körű áttekintést

adott e művészeti ágazatnak az egy-egy világrész, ország, tájegység tradíciói és az egyéni törekvések által erőteljesen árnyalt jelenkori összképéről. A közös nevezőt a műforma – a klasszikus hagyományok által megkövetelt kötöttségek – és az alkotói szabadság kettőssége teremtette meg: a fal síkja elé függesztett, általában szabályos geometriai alakzatba foglalt kárpit, s annak képi felülete, amelynek szövés módjában és anyaghasználatában változatos, újabb és újabb novumok alkalmazását tanúsító metódusok, anyagok és eszközök voltak jelen. A kiállítás szemlélője ebben a Vízivárosi Galériában bemutatott magyar Apokalipszis-kollekcióban azonban hiába kereste a művésztörténeti előzményekhez, toposzokhoz való közvetlen kapcsolódást, a bibliai jelenetek, a *Jelenések könyve* apokaliptikus látomásainak képi idézeteit vagy az ezekre hivatkozó, ezekkel rímelő interpretációkat: a megfelelőek rendkívül esetlegesek, töredékesek, ugyanis a 21. század kárpitművészete már másként gondolkodik, másként fogalmaz, mint ahogy ez a művészeti ágazat akár egy évszázaddal korábban gondolkozott és fogalmazott. A szövött kárpit által megjelenített – legtöbbször természetes eredetű anyagba foglalt, a modern technika legmodernebb segédleteivel, de még mindig kézi munkával –, a művész személyes kivitele-

Sipos Éva:
Egyedül az öröklét
működik / Éva Sipos:
It Is Only Eternity That
Works
2016, szövött kárpit,
haute lisse,
135x180 cm

**Máder Indira: Kezdetben vala az Ige... /
Indira Máder: In the Beginning Was the Word**
2016, szövött kárpit, haute lisse, 220x94 cm

zésével készített kárpitkép bonyolult gondolati rendszerek, többszörös áttételek, szimbolikus utalások, képi metaforák, jelek, egyéni mitológiák révén kapcsolódik az indítást adó tematikai forráshoz, és a tematika által meghatározott és körvonalazott tartalmi körhöz. A differenciák a középkori és a 21. századi Apokalipszis-kárpitok együttes bemutatása, egymás mellé helyezése révén rajzolódhatnak meg rendkívül szemléletesen és a művek hatását élményszerűen, átérezhetően közvetítve, de az elméleti síkon történő vizsgálat, összevetés révén is óriási szemléleti elmoz-

**Málík Irén:
Talán van még remény
(részlet) / Irén Málík:
There May Still Be
Hope (detail)**
2016, szövött kárpit,
haute lisse, a teljes
méret: 175x143 cm

dulásokat, nézőpontváltásokat regisztrálhattunk. A harmadik budapesti nemzetközi kárpitművészeti kiállítás és a *Víziónok* című tárlat magyar művei már nem a mítosz, hanem a valóság – az Apokalipszis fenyegetésével sodródó vagy azzal szemben álló, dacoló fenn tartható fejlődés – igézetében születtek meg, és ennek következményeként elveszítették kinyilatkoztató és látomásokban fogalmazó jellegüket, és átléptek egy másik világba: a meditációéba, a szemlélődés, a termékeny tűnődés szférájába, ahol a végzettség helyett az esélyek és lehetőségek, a választások, a döntések dilemmái merülnek fel. Mindez természetesen nem érinti a kárpitművek hatásvilágának intenzitását: a közvetlen félelem- és örömmérzések kifejezésének háttérbe kerülésével a tárlaton felsorakoztatott művek által indukált katartikus befogadói élmények nem tompultak.

Már a legegyszerűbb tematikai analízis is meglepő konzekvenciákkal kamatozhatott: ebben a műegyüttesben viszonylag elenyészőnek minősíthető az emberi alakot, alakokat megjelenítő kompozíció. Kissé gazdagabb a figuraidézések csoportjánál a természeti környezetre, a tájra, ezen belül a vízre – csillámló víztükörre, a víz áramlására – mint a természet és az ember egyik legfontosabb éltető elemére fókuszáló

munkákból szerveződő tematikai együttes, s e körben a finom, lírai tükröztetések mellett kemény figyelmeztetésként szembesülhettünk az akár popművészeti remeklésként is értékelhető „műanyag zacskós vízki szerelés” jelenségének mellbevágó megjelenítésével. Az egy-egy, jelképi tartalmakat sűrítő városképre és architektúrarészletre koncentráló kompozíció mellett a tárlat együttesének fő szólamát az emlékszerűen megidézett, vagy inkább az elvont, a figurativitáson túllépő munkák alkották: a lírai absztrakt, és az absztrakt expresszív, továbbá a geometrikus elemekre és hangsúlyokra szervezett kompozíciók, amelyek a káosz és a rend, illetve ezek mögötteseinek, meghatározóinak transzcendens tartományában keresnek a gyakran megválaszolhatatlan kérdésekre válaszokat. A kárpitművészeti képi nyelvezet, a valóságra utaló és az attól elszakadó megjelenítés mintegy kétféle kompozíciós rendet involvál: a kiemelt motívumra, a hangsúlyos motívumokra koncentráló, és a szövött képfelületet szőnyegszerűen betöltő, birtokba vevő, egynemű képi előadást, ahol értelemszerűen a bordúrra vagy annak bármilyen utalásszerű alkalmazására már nem lelhetünk.

Elmondható tehát, és a Magyar Kárpitművészek

Tápai Nóra:
Tegnap, ma, holnap /
Nóra Tápai: Yesterday,
Today, Tomorrow
2016,
szövött kárpit,
haute lisse,
100x200 cm

Harmati Zsófia: Körforgás / Zsófia Harmati: Circulation

2016, szövött kárpit, haute lisse, 135x135 cm

Egyesületének ez a tárlata is tanúsítja, hogy az új évezred második évtizedében is fontos, varázslatos kárpit-remeklésekbe foglalt üzeneteket kaptunk alkotóinak *Apokalipszis*, illetve *Víziók* által inspirált munkái révén.

WEHNER TIBOR
művészettörténész

(*Víziók. Vízivárosi Galéria, Budapest, 2017. november 29. – december 19.*)

A cikkhez kapcsolódik képanyagával az *Apokalipszis* vagy *globális fenntarthatóság* címmel közölt beszélgetés 2017/2. számunkban.

A fotókat a Magyar Kárpitművészek Egyesülete bocsátotta rendelkezésünkre.

Vásárhelyi Kata: Occulta/Rejtély /

Kata Vásárhelyi: Occulta/Mystery
2016, kárpitterv, 220x100 cm

42 KARÁT

Ékszerek Éjszakája Budapest III. a K.A.S. Galériában

► Csoportos ékszerkiállítás nyílt a Bartók Béla úti K.A.S. Galériában 2017 októberében. A nagyszabású Ékszerek Éjszakája Budapest fesztiválról e lap 2017/1. számában már beszámoltam korábban. Miután a művészekből álló kis létszámú szervezőcsapat energiáját felőrlötte a fesztivál szervezése, biennáléstruktúrában határozták el annak távlati működtetését. Az új koncepció részeként a folytonosság fenntartásának igényével a közbülső években csupán egy-egy csoportos tárlattal fogadják a közönséget. 2017 köztes év volt, ezért állhatott elő a címben szereplő képlet. Az időzítés is módosult, a korábbi évek november eleji hétvége helyett az októberi Design Hét idejére került.¹

A bejárattól *white cube* kortárs képzőművészeti galéria terében hosszú fehér asztalokon, fekete babákon, illetve a falakon installált ékszerek szépen komponált látványát értelmező fotók egészítették ki.

A cím – *42 karát* – és a prezentált művek értelmezésére a szervezők rövid szöveget mellékeltek, mely nem csupán a falakon volt olvasható, hanem emléke elvihető képeslapokon is, a hátoldalon a kiállítók névsorával. Mindez marketingötletként sem utolsó! A szövegben ezt olvashattuk: *„Mindannyian keressük a végső választ. Az életről, a világmindenségről meg mindenről. Mindenki a maga módján próbálja megoldani ezt a feladatot, Douglas Adams Galaxis útikalauz stopposoknak című művében a Bölcs Elme nevű számítógép például kiszámolta. Szerinte a válasz 42. A tudósok kutatnak, a filozófusok elmélkednek, az ékszertervezők pedig ékszereket terveznek és készítenek, hogy közelebb kerülhessenek a megoldáshoz. Próbáljuk meg most az ő szemükön keresztül nézni az életet, a világmindenséget meg mindent. Nem ígérjük, hogy megkapjuk a végső feleletet, de azt igen, hogy kapunk 42 db igen érdekes választ.”*

A 42 tehát a részt vevő művészek száma, s a 42 mint a 24 pandanja az ötvösség kontextusában eleve a színaranyhoz kapcsolt jelentéstartalom, a 24 karát fricskaja. A gondolat egyszerre játékos és filozofikus, minden szempontból telitalálat. E játékba a kiállítást megnyi-

Fotó: Generál Krisztof

tó Tóth Krisztina író, költő is beszélt személyes emlékeiből is szemezgető szövegével.

Változatos, sokszínű együttest láthattunk, egyfajta *best of* válogatást, mivel feltűntek az előző évek díjazott munkái is; a kapcsolódó információkat a tárgylíratokon a szervezők külön kiemelték. A kiállított munkák tételes elemzése sajnos szóba sem jöhet, csupán szemezgetni tudok. A művek sorában elsőként Péter Vladimir *Lovas nyakéke* érdemelt dicsőreget: a jellegzetes stílusában megformázott lovacska hátán egymás kezét fogó emberpár, ám az ezüstszobrocska a századelős gyermekjátékok módjára szinte minden elemében mozgatható. A paripa a fejét, farkát emelni képes, sőt baktatni, ügetni és vágatni is tud, miközben lovasai lábukat a tempóhoz igazíthatják, azaz-

42 KARÁT című kiállítás (részlet) / The exhibition 42 CARATS (exhibition photo)
K.A.S. Galéria, Budapest, 2017

Fotó: Péter Vladimír

hogy viselőjük igazíthatja, ha játékos kedve tartja. Bátor könnyedségéhez precíz technológiai kivitelezés társult, ami a mester gazdag életművében az utóbbi évek leginvenciózusabb darabjává avatja e munkát. Péter Vladimír a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem (korábbi nevén Magyar Iparművészeti Főiskola, majd Magyar Iparművészeti Egyetem) fémműves szakján ékszertervezők generációit oktatta, köztük az e helyütt vele kiállítók döntő többségét, ugyanakkor ritkán szerepel tanítványaival közös tárlaton. E körülmény is növelte a darab jelentőségét. Közéleben Gera Noémi *Piros víz* című gyűrűjének kubista szögletes-séggel hajtogatott ezüstformája stilizált sziklaalakzatként hatott, melyről japángyöngyből való piros zuhatag ömlik alá a gyűrű-szikla öblébe. Az alkotó szabadidejében sziklamászó: művészien varázsolta természeti élményét absztrakt ékszerré. E darab Gera artisztikus gyűrűinek sorába illeszkedik. Bodor Bernadett *Gyűjtőszennvedély* című nyakéke négy, koncentrikus, fekete gombkból fűzött láncból áll; záródása „hátlugombolós”. Mondanivalójához jól illeszkedik robusztus, már-már brutális megjelenése, mely egyszermind humort áraszt, mivel a gombok sokaságából eredő túlzó látványa tökéletes érzékeltetője a gyűjtési hév által vezérelt, vágyainak megálljt parancsolni képtelen gyűjtői attitűdnek. Rendkívül kifejező darab csakúgy, mint az előző. A komplett narratívákat, jelentéseket, gondolatíságot sugárzó ékszereket a hagyományos ékszerek világában hiába is keresnénk, az ilyesmi a művészi ékszeropusok sajátja. Kárpáti Róbert *Baba* című kitűzője a 2016-os fesztivál Gyűjtői Díját kapta, míg Tóth Zoltán *Capoeira – Full Contact* gyűrűje 2015-ben nyert Alkotói Díjat. Mindkettőt elsősorban kifejezőerejének és szimbolikájának fontos elemei: szobrászi kvalitásai avatták maradandóvá.

Marosi László *Konstruktív* nyakékének geometrikus testekből formált függeléke egy valós modernista épület tömegalakítását transzformálta ékszerléptékebe. Az épület megjelenésére rímelő változatos anyagaival,

**Péter Vladimír: Lovas nyakék /
Vladimír Péter: Necklet with Horse**

2017, ezüst, selyemzsinór, öntött, montírozott, szerelt, függő: 6x7,5x1 cm

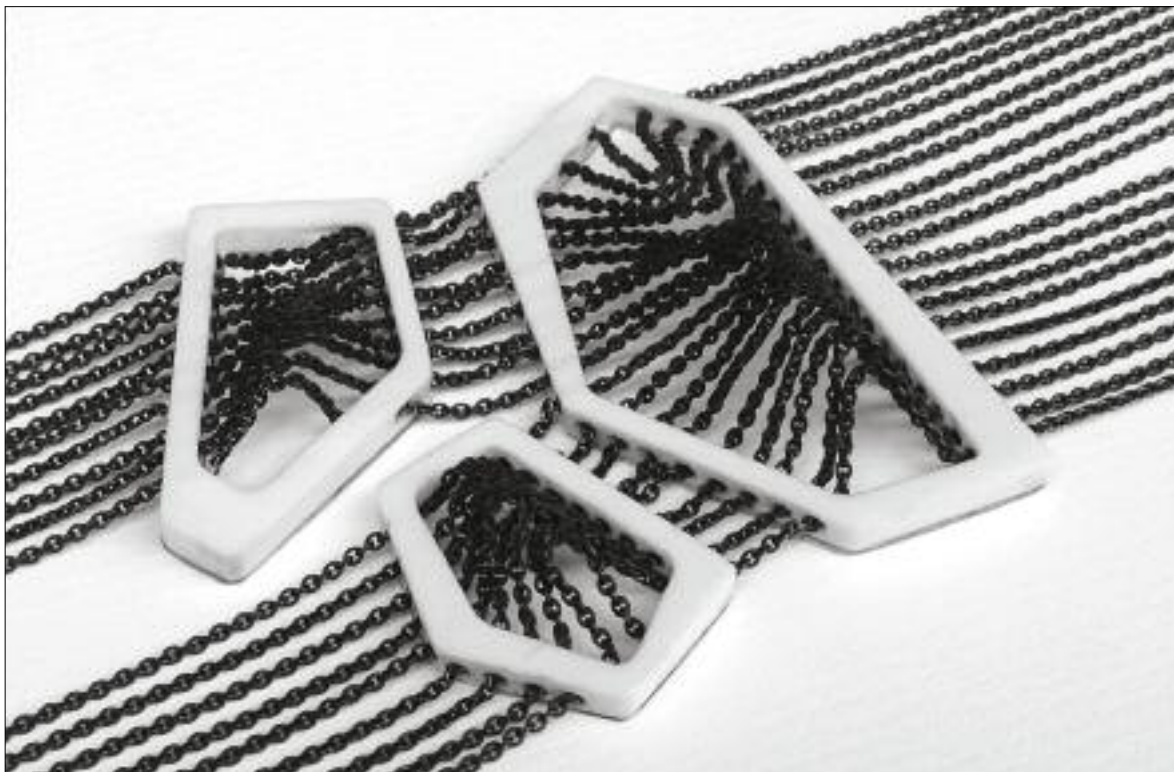
színeivel szépen illusztrálta, hogy a különféle művészeti műfajok között elmosódóban a határvonal, s mi több, ezt a szomszédos falon fotómontázs is illusztrálta. Az 1970-es évek mediatizált művészete nyitott utat az efféle szabad játéknak, mely éppen ezzel nyúgözi le szemlélőjét: csak a művészi látásmód képes arra, hogy az egymástól ilyen léptéktávolságban létező tárgyak között asszociációs hidat teremtsen. Marosi 2014-es, emlékezetes önálló tárlatán is élt a léptékváltásban rejlő asszociációs lehetőségekkel: akkor például kiállított beton ékszerei, valamint kőkorszaki menhirek és budapesti városképek között húzott hasonló asszociációs íveket preparált fotói segítségével.²

A szomszédos asztalon kiállított, egyenletesen magas színvonalú művekből nehéz bármit is kiemelni. Visy Dóra elegáns *AzzurrOro* lánccyákeke absztrakt

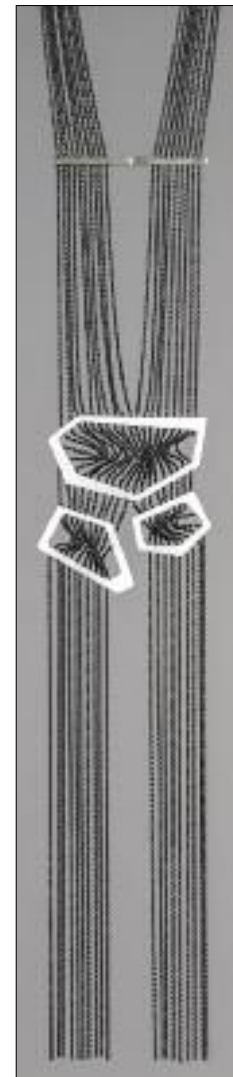
formákra hajlított szemekből áll, melynek látványosságát színkontrasztok is fokozzák. Kecskés Orsolya *Gyöngyöt a disznók elé* című függője apró domborított lemezkéinek tömegével a kagylótelepek látványára emlékeztet, miközben minuciózus részletekkel van teli. Ádám Krisztián könnyed, egyben felettébb látványos áttört *Fülbevalója* tervezési, technikai szempontból bravúros.

A negyedik asztalon is voltak emlékezetes opusok. Huber Kinga *Fejem felett az ég – beborult* című nyakékének függelékén stilizált ezüstfelhő készül csapadékerhétől megválni. Utóbbit lapis lazuli gyöngyfűzések szemléltetik. A stilizálás nem nélkülözte a humort sem. A humor kulcseleme Lőrincz Réka *Pearl Pills* című brossának is, mely tökéletes ötvöstechnikai imitációja egy gyógyszerári tablettalevelnek, mely-

Tengely Nóra: Present Continuous, nyakék (részlet) / Nóra Tengely: Present Continuous. Necklet (detail)

Fotó: Tengely Nóra

Fotó: Baptiste Coulon

**Tengely Nóra:
Present Continuous,
nyakék / Nóra Tengely:
Present Continuous.
Necklet**

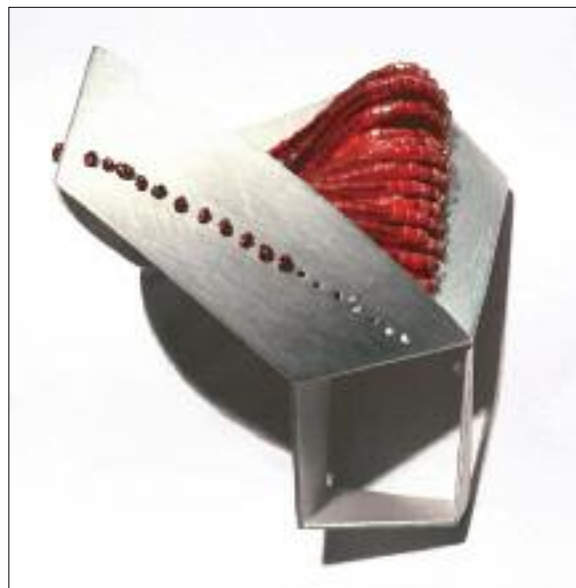
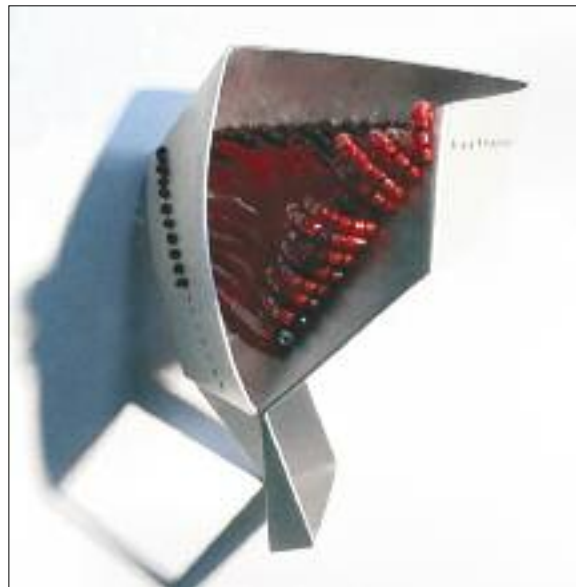
2014, ezüst, corian,
vegyes technika,
75x7,8x2,5 cm

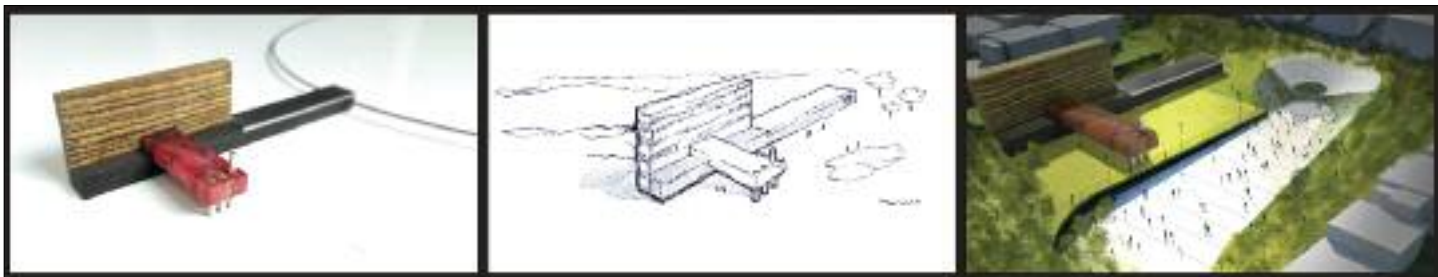

Varga Viktor:
Infinity 2.0, függő /
Viktor Varga:
Infinity, 2.0. Pendant
2015, ezüst, arany,
rozsdamentes acél,
csapágyazott és
montírozott, függő:
6,8x5,7x1,9 cm

ben ezúttal gyöngyök sorakoznak. Fogyasztáskritikus üzenete egyértelmű. Attraktív darab a frissen diplomázott Tengely Nóra *Present Continuous* című nyakéke, melyen az apró szemű és feketített láncsorok rendjében fehér corianelemek keltenek zavart: bennük a láncsorok – mintha különös interferencia érné őket – eltérítődnek, majd kilépve ismét szabályos rendben hullanak alá. A művész egész sorozatot szentelt a láncokba beékelhető szabálytalanságok lehetőségeinek.³ Tervezési és kivitelezési szempontból is kiemelkedő mű Varga Viktor *Infinity 2.0* függője, melynek elképesztő technikai részleteivel a művész tovább tökéletesítette az aprólékos óraszerkezetekkel rokon, mérnöki szemléletű ékszer belső elemeinek mozgását. Az elemek ugyanis többszörösen elfordíthatók,

Gera Noémi: Piros víz, gyűrű /
Noémi Gera: Red Water. Ring
2017, ezüst, japángyöngy, fémszálal fonál,
montírozott, fűzött, 5,5x5,5x5 cm

mozgatásuk közben egy belül futó aranygolyó gurusítását segítik, de statikusan kiállítva mindez nem volt látható. Az első *Infinity* 2010-ben készült el. Mindkettőhöz tartozik egy-egy, a működését és a készítésének bonyolultságát szemléltető kisfilm. Sajnos azonban ez alkalommal egyik sem került a mű mellé.

A babákra a színpadiasabb ékszerek kerültek. Közülük Börcsök Anna *Modern páncél – Királyné mellénye* című művét kell kiemelni. Az e darabot is tartalmazó rozsdamentesacél kollekciójával 2016-ban különdíjat nyert.⁴ Mellette Németh Krisztina és Németh Orsolya egy-egy látványos ékszere szerepelt.

A falakon bemutatott munkák a kortárs testékszer műfajának különböző irányzatait idézték. Bár Buzás Andrea ötletesen installált *Maréknyi szeretet* című alumínium szívgyűrűje hagyományos gyűrű, mellette Silling Zsófia *Monomateriál kézékszerének* rézgömbje az egész kézfejet magába rejtve és csupán egy ujjat szabaddá téve feszegette a testékszer fogalmának határait. E műfaj az 1970-es években jelent meg Nyugat-Európában, és nemzetközi szinten kanonizált művek sora bizonyítja létjogosultságát. Míg e munka csak fotón szerepelt, Fábíán Veronikának a 2016-os fesztivál diákpályázatán díjnyertes műve, a *Jewellery Is My Best Friend* tárgyi valójában és a viselést szemléltető fotójával együtt került kiállításra.

Természetesen hosszan folytathatnám a további kvalitásos művek sorolását. Helyette elismerés és köszönet a szervezőknek a színvonalas tárlatért!

SIMONYI ISTVÁN
művészettörténész

Jegyzetek

1. Több kiállítás, illetve nyitott műhely is kínál kortárs művészi és designékszereket a méltatott tárlattal egyidejűleg, ám ezek

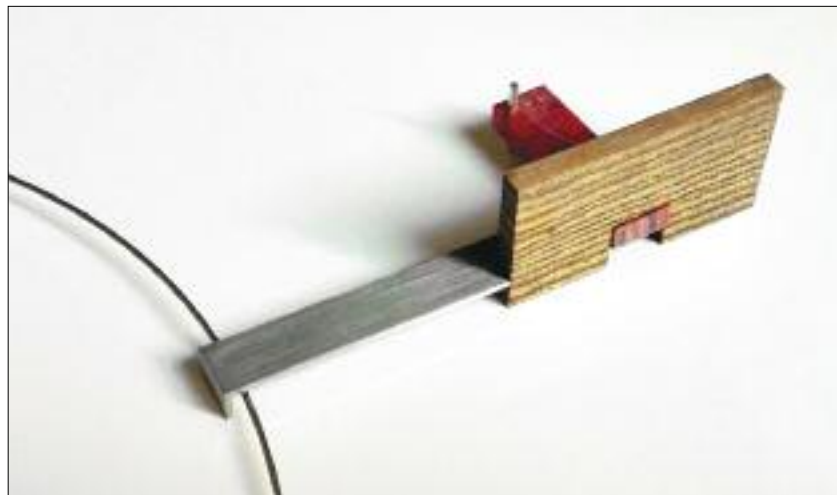
a Design Hét Budapest hivatalos programsorába tagozódtak. Többek között: *FISE35 art.craft.design*, B32 Galéria és Kultúrter, 2017. szeptember 13. – október 9.; *H6*. Kortársékszerkiállítás, FUGA Budapesti Építészeti Központ, 2017. október 5–14.; Studio AADAAM.

2. Marosi László ékszertervező *Konkrét világ* című kiállítása, Filter Galéria, 2014.
3. Ilyen tárgyak sorával szerepelt az említett *H6* tárlaton a H6 Contemporary Jewellery Group egyik tagjaként.
4. Képét és ismertetését lásd: *Magyar Iparművészet*, 2017/1.

(42 KARÁT. Ékszerek Éjszakája Budapest III. K.A.S. [Kortárs Alkotók Stúdiója] Galéria, Budapest, 2017. október 3–10.)

Marosi László: Konstruktív, nyakék / László Marosi: Constructive. Necklet

2017, bocote-fa, stabilizált színezett bükk, makassar-ében, rozsdamentes acél, ezüst, acélsodrony, ragasztott, préselt és vegyes technika, függő: 7,8x3x1,9 cm

Fotó: Marosi László

Az embertől a plakátemberig

Szilvásy Nándor (1927–2011) grafikusművész életmű-kiállítása
Veszprémben

„Az ötlet a fontos, de lopjunk bele némi művészetet...”
(Szilvásy Nándor)

► Szilvásy Nándor grafikusművész 1927 novemberében született, tehát a közelmúltban töltötte volna be 90. életévét. Fontos, hogy megemlékezzünk munkásságáról, mert a magyar plakát újjászületésének és felívelésének, a múlt század hatvanas, hetvenes éveinek nemhogy tanúja, de aktív alakítója volt. Szilvásy először építésznek tanult, majd megtudva, hogy egyáltalán van felsőfokú iparművészeti és képzőművészeti iskola, az előbbibe felvételizett, s vált 1947-ben grafika szakos hallgatóvá. Köztudomású, hogy az alkalmazottgrafikus-képzést az akkori nevén Magyar Iparművészeti Főiskolából 1949-ben áthelyezték a Magyar Képzőművészeti Főiskolára, több tanárral és a hallgatókkal együtt, s így ő is itt fejezte be tanulmányait 1952-ben.

A művész a mostanában előkerült jegyzetei egyikében külön kézírásos feljegyzést készített tanáraitól. Így az Iparművészeti Főiskolán töltött két éve kapcsán *Miháلتz Pált*, *Köpeczi Bócz Istvánt*, *Kádár Györgyöt*, *Hincz Gyulát*, továbbá *Hevesy Ivánt* és *Kállai Ernőt* említi, a Képzőművészeti Főiskolán folytatott háromévi tanulással összefüggésben pedig *Ék Sándor*, *Koffán Károly*, *Borbíró Virgil*, *Rabinovszky Máriusz* és *Végyvári Lajos* nevét jegyezte fel. Érdeemes felfigyelnünk arra, hogy e felsorolásaiban megemlíti nagy felkészültségű elméleti tanárait (Hevesy, Kállai, Borbíró, Rabinovszky, Végyvári), ami azért nagyon fontos, mert egész későbbi művészi pályáján alapvető szerepet kapott a tehetségével összegződő műveltsége, mély történelmi, művészettörténeti, stílustörténeti és nem utolsó-

Szilvásy Nándor: 6. Magyar Plakátkiállítás /
Nándor Szilvásy: 6th Hungarian Exhibition of Posters
1972, ofszetpapír, karton, 82x57 cm

sorban irodalmi érdeklődése, elmélyültsége. Másokkal együtt azok közé tartozott, akik jó kapcsolatban voltak Ék Sándorral, de egész életében Koffán Károlyt tartotta igazi és valódi mesterének. Itt fontos hangsúlyoznunk, hogy bár éppen ugyanebben az időszakban (1949–1952) tanított a Képzőművészeti Főiskolán Konecsni György, Szilvásy nem volt az ő növendéke, mint például későbbi jeles pályatársai: Máté András, Ernyei Sándor vagy Darvas Árpád. Ez is jelzi, hogy Szilvásy Nándor főiskolásként még nem gondolt az alkalmazott grafika felé fordulásra.

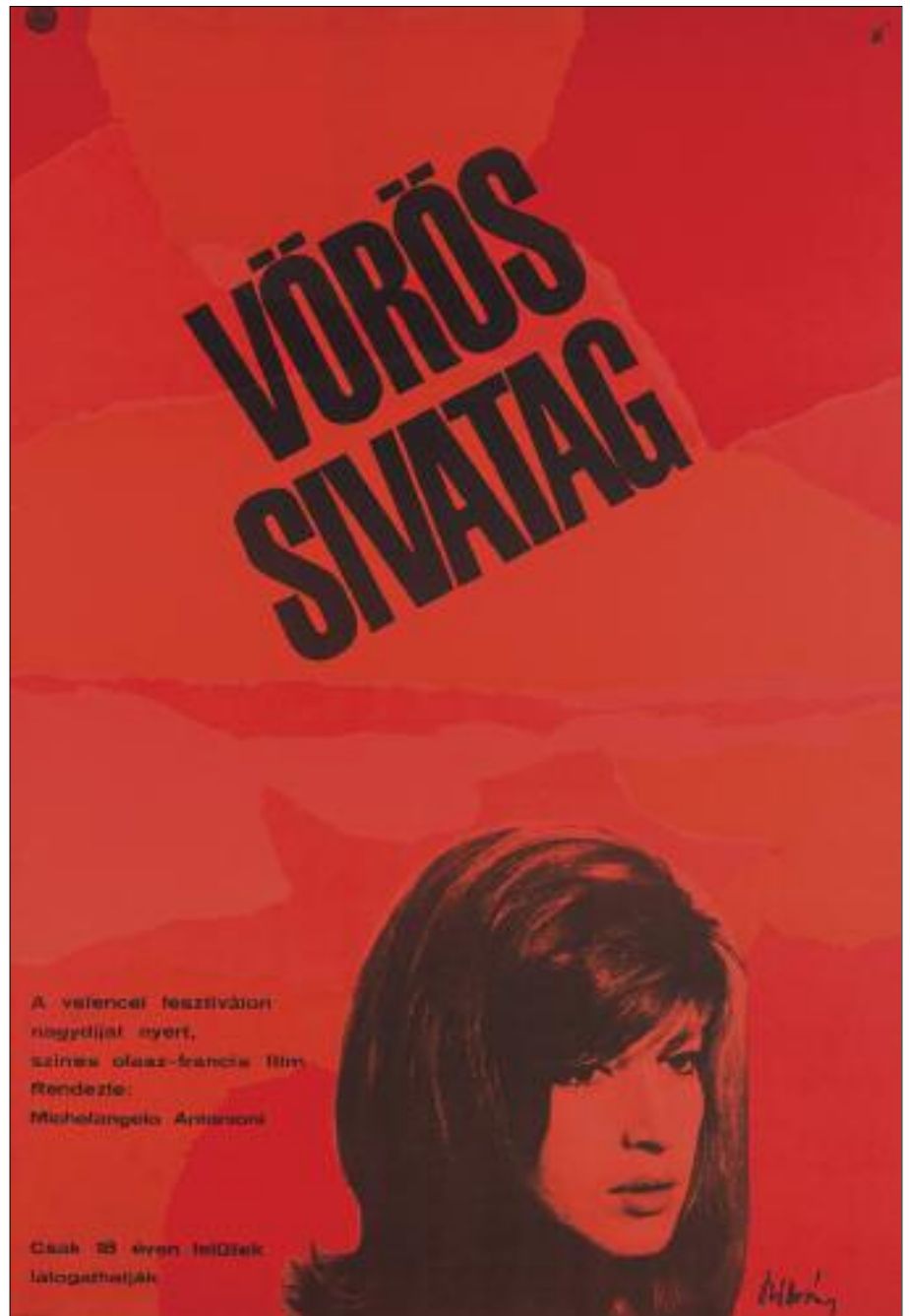
Az ötvenes évek első felében a pályára kerülő fiatal művészek nagy részét beszippantotta az akkor csúcspontján lévő szocreál követelményrendszer, s annak szolgálata, amely jórészt megélhetési szempontok által volt vezérelve, s csak kisebb részben ideológiai

megfontolásból. Szilvásy jó érzékkel elkerülte ezek csapdáit, s 1952 és 1956 között illusztrációs feladatoknak tett eleget, például Móricz Zsigmond állatmeséihez, Fekete István *Lutra* című regényéhez, Csanádi Imre verseihez készített rajzokat. Baráti kapcsolatban volt Nagy Lászlóval, s az ő segítségével rendszeresen rajzolt a *Kisdobosba*. Az ezekben az években megrendezett országos képzőművészeti kiállításokon még rajzaival vett részt. 1956 után nem folytathatta korábbi rajzoló tevékenységét, mert neki is megjelent egy félreértelmezhető metszete a forradalom ideje alatt. Így négy éven át Koffán Károly segítségével rajzokat adott be a Képzőművészeti Alap zsűrijébe, majd az *Élet és Irodalom*hoz, de komoly megélhetési gondokkal küzdött. Életének nagy fordulata 1959/1960-ra datálható, amikor Papp Gábor és Zelenák Crescencia közbenjárásának eredményeképpen reklámgrafikai megbízásokhoz jutott, Zelenák beajánlja a Moképhez. Második (!) filmplakátját kiküldik Párizsba (*Szomjúság*) a Henri de Toulouse-Lautrecről elnevezett versenyre. Díjat ugyan nem nyert, de nevét kiemelve (három francia művész mellett!) a *Les Lettres françaises* megemlíti, értékeli munkáját. Az 1972-ben megszűnt lap a Francia Kommunista Párt irodalmi és művészeti hetilapja volt, melynek főszerkesztője abban az időben nem kisebb személyiség, mint Louis Aragon. A lap kulturális kisugárzása Magyarországon is jelentős volt. Bizonyára ez a siker is közrejátszott abban, hogy 1961-ben az 1960-as év legjobb kulturális plakátja címét a *Szomjúságnak* ítélték. Plakátjaival szinte pillanatok alatt betört az alkalmazott grafika művelőinek legjobbjai közé, de furcsa fintora a sorsnak, hogy míg az 1961-es Derkovits-ösztöndíjra benyújtott pályázatát elutasítják, ugyanakkor viszont a már említett 1960-as, majd azt követően az 1962-es *Az év legjobb plakátja* kiállítások és versenyek pozitív eredménye, hogy 1962-ben Munkácsy Mihálydíjban részesül.

Teljesít levelezőlap-megbízásokat, egyre intenzívebben vesz részt vásárok installációinak tervezésében, kivitelezésében, műveli tehát a kiállítási grafika műfaját. Tervezői tevékenységének eredménye, hogy a nála majd' tíz évvel idősebb Papp Gábor grafikusművész 1963-ban meghívja tagnak a később legen-

←
Szilvásy Nándor:
Őszi BNV '75 /
Nándor Szilvásy:
Budapest International
Fair (BNV), Autumn '75
 1975, ofszetpapír,
 83,4x59 cm

Szilvásy Nándor:
Vörös sivatag /
Nándor Szilvásy:
Red Desert
1964, ofszetpapír,
81,7x56 cm

Szilvász Nándor:
BB Magánélet /
Nándor Szilvász:
BB A Very Private
Affair

1962,
színezett dokupapír,
99x70 cm

→

Szilvász Nándor:
Éljen Május 1.
1945–1970 /

Nándor Szilvász:
May Day, 1945–1970
1970, ofszetpapír,
99,6x69,5 cm

dássá lett *Papp-csoport*ba, amellyel aztán húsz éven keresztül évenként ismétlődő, izgalmas tematikus kiállításokat rendeznek. A csoportnak Szilvásy legjelen-

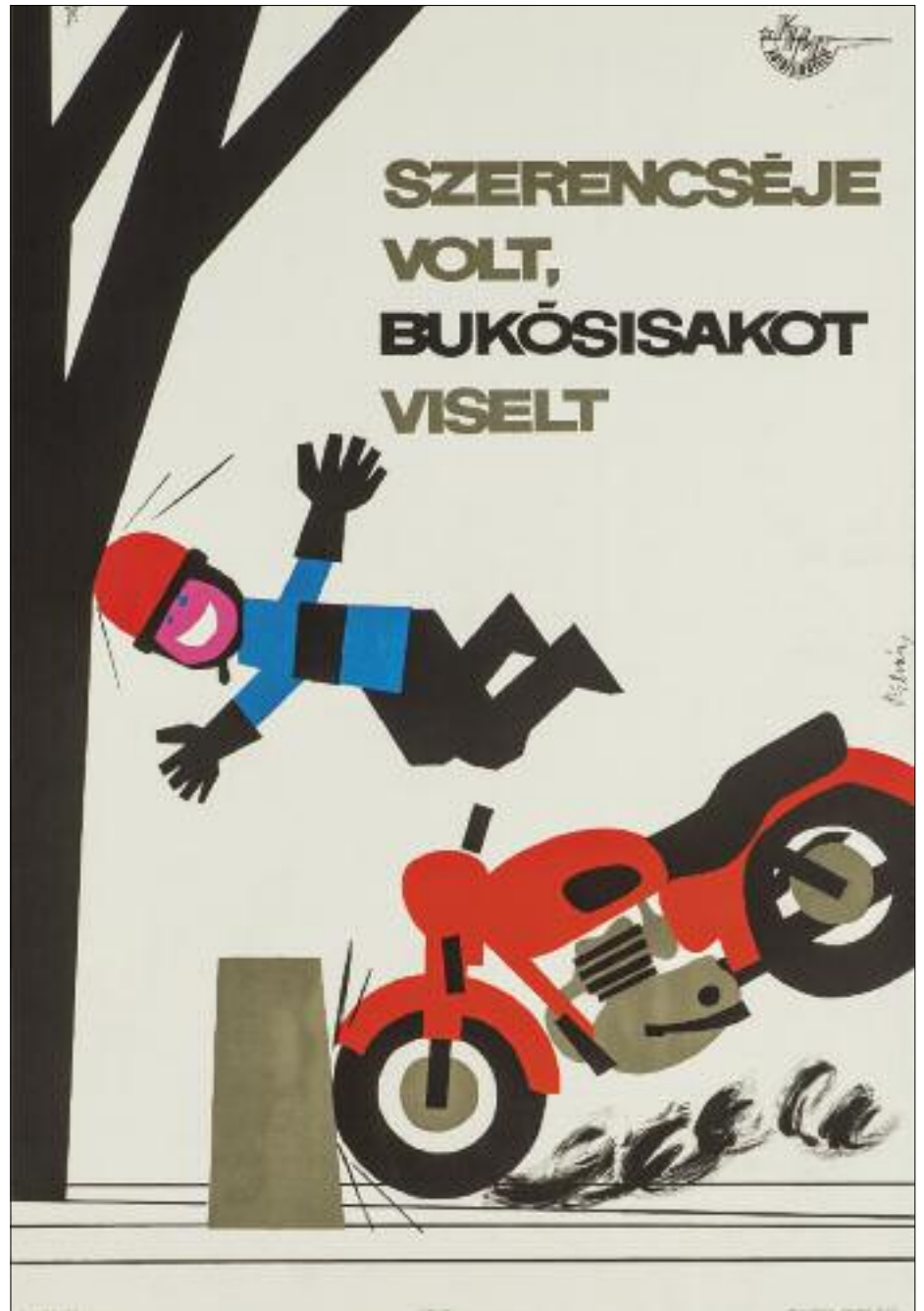
több művész kortársai a tagjai. Közben véglegesen jelentőssé válik alkalmazott grafikai munkásságán belül a *plakáttervezés*. Tervez ugyan hanglezborítót, képeslapot, naptárt, készít sajtógrafikát, csomagolási ötleteket vet papírra, de mindenekfelett és -előtt: sorra készülnek plakátjai, melyek közül mennyiségben is kiemelkednek filmplakátjai, de folyamatosan figyelmet keltőek más témákban készített munkái, természetesen egészen a politikai plakátokig. Jogosan jegyzi meg egy szösszenetében: „*Sokat dolgoztam, talán túlságosan is sokat.*” Vegyük szemügyre például az 1965-ös évet, amelyben csak filmplakátokból a következőket készítette: *Másfél millió, Hajnali találkozás, Szörnyetegek, Már nem olyan időket élünk, Ádám két bordája, Nyugtalan nyár, Igen, Hazudós Billy, Honfoglalás, Mébkkirálynő, A piros léggömb, Hitler élete, Az utolsó szerelem, Sodrásban, Éjjeli mise, Kellemetlenkedők, Ki volt dr. Sorge?, A tizedes meg a többiek.* S a felsoroltakon kívül ebben az évben még tervezett plakátot május elsejére... Ez a tempó azután hosszú évekig tart. S bár maga az alkotó naplószerű feljegyzésében arról ír, hogy e munkák egy része felejthető, ezzel nem tudunk egyetérteni.

Szemlélve Szilvásy plakátjait, s természetesen figyelembe véve azt a körülményt, hogy minden kor alkalmazott művészete (és grand art-ja is) magán hordoz bizonyos divatjelenségeket, trendeket, korhangulatot, még akkor is rendkívül elmélyült feladatértelmezésről, empátiakészségről és kiemelkedő ötletgazdagságról tanúskodnak ezek az alkotások, igenis: *a mához* is szólva. Szemléleti szempontból feltűnik, hogy mindig tudatosan élt kifejezetten képzőművészeti eszköztárral, a rajzi, festői megoldások plakátstílusában meghatározóak, ugyanakkor e felfogását érzékenyen szintetizálta a montázs, a kollázs technikájával. Filmplakátjainak szerves részét alkották a fotók, a végső kompozíció kialakításában mindig nagy szerepet kapott sajátos expresszivitása, dinamizmusa, egy-egy gesztusjellegű elem beépülése. Színeit – természetesen a végső nyomdai változatot meghatározó technikai körülményeknek megfelelően – nagyon ökonomikusan választotta meg. Stílusának egyedisége abban is felfedezhető, hogy folyamatosan élt egy személyes, már-már realitáson túli, *ironizáló* felfogással, mely

Szilvássy Nándor:
A hazug lány /
Nándor Szilvássy:
Adorable Liar
é. n., vászonra
kasírozott papír,
83,2x56,5 cm

Szilvássy Nándor:
Szerencséje volt,
bukősisakot viselt /
Nándor Szilvássy:
He Was Lucky,
He Wore a Helmet
1964, ofszetpapír,
69,4x48,2 cm

nemcsak meghökkenést, meglepetést váltott ki a nézőben, de egyértelműen fokozta a mű szuggesztivitását.

Szilvásy több munkája vált – divatos kifejezéssel – ikonikus művé, de leginkább az 1972-es 6. *Magyar Plakátkiállításra* tervezett harsogó, ordító „plakátembere”, amely a döbbenetesen szuggesztív emberi figura megjelenítésével együtt a plakát szó első két betűjét is elénk vetíti, a P-t, mint plakátot, és az ezzel egybefoglalt L betűt. Nem is véletlen, hogy Kulinyi István az elmúlt évtizedek magyar plakátművészetéről 2017-ben megjelent könyvéhez (*Plakát a plakát után 130, 1885–2015*) ezt a motívumot használta fel mintegy logóként. Hasonlóan korszakalkotó munkája az 1975-ben új arculatot elnyerő *Budapesti Nemzetközi Vásár* (BNV) plakátja, mely máig meghatározó tömörített jelképe e rendezvényeknek, s melyen nemcsak az egyszerű, de kifejező jelkép a feltűnő, hanem a finom rajzi megoldások érzékenysége is. Szilvásy, ha kellett, tudott puritán lenni, mint Antonioni kultuszfilmje, a *Vörös sivatag* (1964) vagy a Louis Malle által rendezett *Magánélet* (1962) című film plakátjánál. A *Vörös sivatag* esetében nyilvánvaló a két színre hangoltság (vörös és fekete), de csak az erősen figyelő szem veszi észre, hogy a tervező háromféle (!) vörös árnyalatot alkalmazott. Míg ennél a filmplakátnál a színek redukciója, ám hatásossága, addig a *Magánélet* esetében (főszereplő: Brigitte Bardot) a forma minimalizálása, de kivételes szuggesztivitása a feltűnő. A két B betű egyikére biggyesztett mellbimbókkal tűnik elő ugyanis igazán a tervezői kreativitás, a geg. Szilvásy Nándor – mint szinte mindegyik pályatársa – természetesen tervezett politikai plakátokat, általában azonban sikeresen elkerülte a politikai szimbólumokat, direkt politikai utalásokat. Ennek egyik legkitűnőbb példája az 1970-ben készített *Május 1.* plakátja, melyen – szinte meghökkenető módon – vörös rózsák képezik a munkásmozgalmi ünnep vizuális alapját.

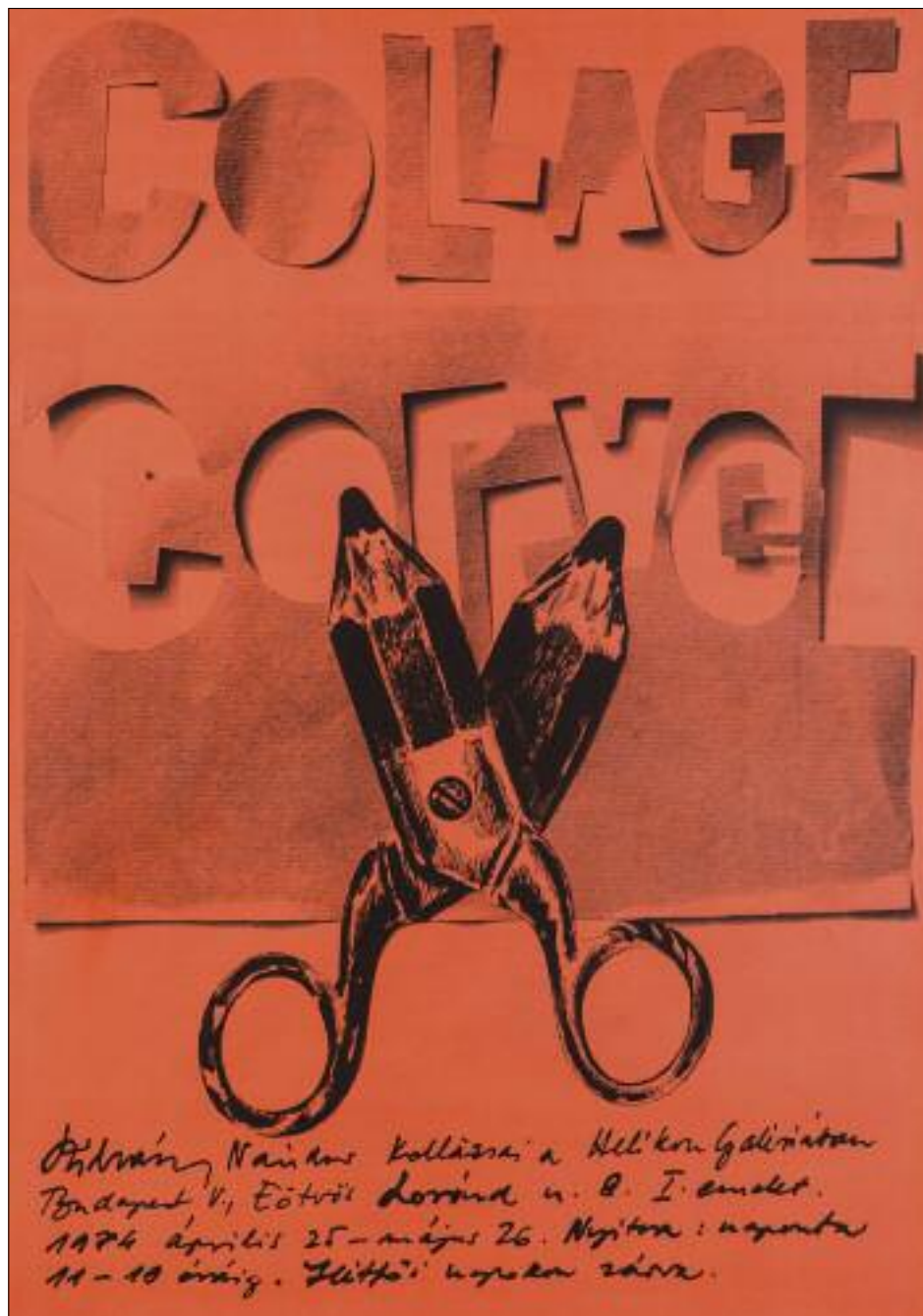
A sokféle tematikából, a hallatlanul gazdag életműből válogatva, amely összességében, csak plakát esetében megközelíti az *ötszáz művet*, a születési évfordulóhoz kapcsolódóan a Művészetek Háza Veszprém rendezett egy körülbelül száz plakátból válogatott nagyszerű kiállítást *Plakát / Szilvásy 90* címmel (jegyezzük meg, hogy a Művészetek Háza őrzi a Szilvásy-

plakáthagyaték döntő többségét is, a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával megvásárolva azt). Az intim terekből álló Csikász Galéria hat helyisége jóté-

Szilvásy Nándor:
Tavaszi–nyári
divatbemutató /
Nándor Szilvásy:
Spring–summer
Fashion Show
1963, ofszetpapír,
82,6x57 cm

Szilvásy Nándor:
Collage /
Nándor Szilvásy:
Collage
1974,
színezett dokupapír,
99x69,5 cm

*Szilvásy Nándor kollázsai a Helikon Galériában
Budapest V, Eötvös Loránd u. 8. I. emelet.
1974 április 25 – május 26. Nyitón: uzenetek
11 – 10 óráig. Feltételek: uzenetek zóna.*

konyan fogadta be a látványos és elmélyülésre alkalmas kollekción. A tárlat kurátorai – Hegyeshalmi László, Dohnál Szonja és Navratil Ferenc – a terek adottságaihoz igazodva rendezték el a műveket, természetesen minden alkotói attitűd át- és átfolyik egy-egy másik területbe. A kiállítás egyik egyedi darabja, amelyet mintegy önarcképnek is tekinthetünk, egy Don Quijote-ábrázolás volt, amelyen a reménytelenül küzdő lovag dárdájának hegye egy ceruza(vég), s pajzsa egy eleven színű paletta. Mi már tudjuk: ez nem Don Quijote reménytelen harcának ábrázolása, hanem Szilvásy Nándor sikeres küzdelméé.

Szilvásy Nándor a diplomája megszerzése után majd' *hat évtizedet* dolgozott aktív művészként (2011-ben hunyt el révfülöpi otthonában). Ebből a hat évtizedből pontosan *három évtizedet* foglalkozott expressis verbis tervezőgrafikával, 1960-tól 1990-ig (ezt követően kizárólag festészeti alkotótevékenységet folyta-

tott haláláig). Ez a három évtized az ő egész művészi életútjának csak egy jelentős része, de a 20. századi magyar tervezőgrafika értékeinek egyik fundamentuma. S természetesen minden alkotói attitűd át- és átfolyik egy-egy másik területbe. A kiállítás egyik egyedi darabja, amelyet mintegy önarcképnek is tekinthetünk, egy Don Quijote-ábrázolás volt, amelyen a reménytelenül küzdő lovag dárdájának hegye egy ceruza(vég), s pajzsa egy eleven színű paletta. Mi már tudjuk: ez nem Don Quijote reménytelen harcának ábrázolása, hanem Szilvásy Nándor sikeres küzdelméé.

FELEDY BALÁZS
művészeti író

(Plakát / Szilvásy 90. Kiállítás Szilvásy Nándor plakátjaiból. Művészetek Háza Veszprém, Csikász Galéria, Veszprém, 2017. december 8. – 2018. február 17.)

Szilvásy Nándor:
Mai Don Quijote /
Nándor Szilvásy:
Don Quixote Today
é. n., karton,
70x100 cm

Plakát a plakát után 130, 1885–2015

Szerkesztette és tervezte Kulinyi István

► Időnként lassítani kell, megállni, visszanézni, hogy évtizedek múltával mit hagyunk a hátunk mögött. A kerek évszámok alkalmat adnak erre.

Kulinyi István *Plakát a plakát után 130, 1885–2015* című könyvének címlapján a kiemelt 130-as szám ket-tős jelentést hordoz.

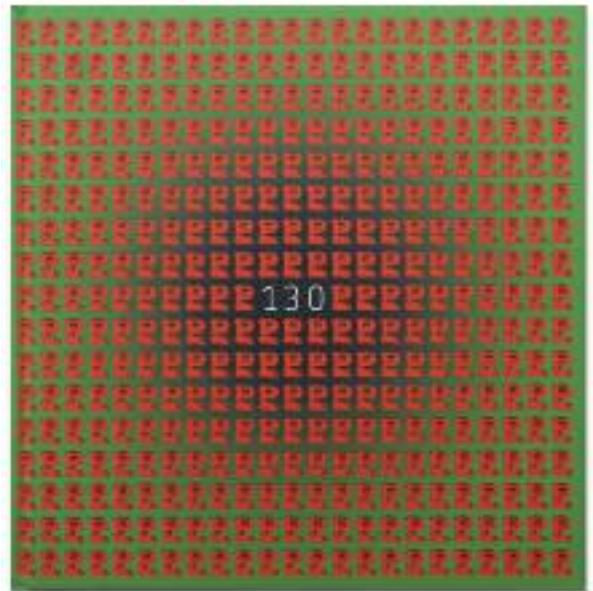
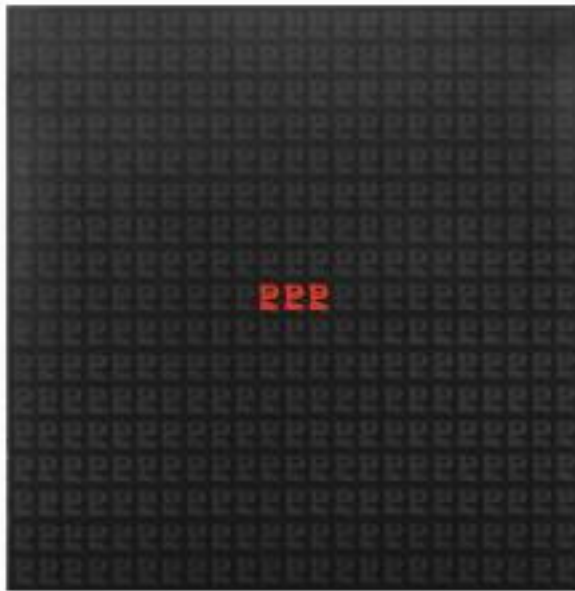
A szerző e témában szerkesztett első könyve (*A mai magyar plakát. Válogatás az utolsó 10 év legjobb-jaiból*) a magyarországi plakátművészet száz évének ünneplése alkalmából készült. Az újabb kiadvány cí-mében megjelölt évszámok persze nagyvonalúan kö-zelítik a tényeket, de kétségtelen, hogy ha az „első magyar plakát” megjelenését az 1885-ben megren-dezett Országos Általános Kiállítás Benczúr Gyula által alkotott művéhez kötjük, akkor az évforduló va-lós időponthoz kapcsolható. Számos vitát indukált ez is, mint megannyi más is hazánkban. Az 1986-ban közreadott kötet láttelel a korszak alkotóiról és mű-

veikről. Nem teljes összegzés, csak azokról szól, akik a felhívásra reagáltak, műveiket időre beküldték, amit azután válogatás követett. A könyv megjelent, Kulinyi Istvánnak kevesen mondtunk köszönetet, annál több volt a passzívak fel-felbuggyanó megjegyzése, hogy „miért nem így”, meg „miért nem úgy”. De végre el-készült valami, ami azután harminc éven át árválko-dott!

Eltelt a harminc esztendő, és Kulinyi újabb köny-vet állított össze. Nem saját magáról, nem egy szűk csoportról, hanem egy művészeti terület létszámuk-ban is jelentős alkotóiról, műveikről. Egy újabb látle-letet. Azokról, akik beküldték munkáikat, adataikat, amit a szerkesztés megkívánt.

Az újabb évfordulóra készült könyv munkálatai – fel-hívás, begyűjtés, válogatás, tervezés, szerkesztés – két évet emésztettek fel, ami nem sok idő, ha a kiadvány tartalmát, terjedelmét vesszük figyelembe. Százhar-

**Plakát
a plakát után 130,
1885–2015;
védőborító és kötés-
tábla. Grafikai tervezés:
Kulinyi István /
Poster after Poster 130
1885–2015.
Dust jacket and front
cover. Graphic design:
István Kulinyi**

minc év – százharminc grafikus. Mi minden történik harminc év távlatában?

Ezek a „látletek” nem törekedhetnek teljességre, de fontosak. Ha a tervező és szerkesztő teljességre törekedne, soha nem készülne el semmi. Üdvös lenne, ha valamiféle elemzés, kritika is napvilágot látna, hogy tanulságokat vonjunk le ezekről az időszakokról, de ilyet rendre nem írnak. A közönség – beleértve a szakmait is – megkésett ötleteit, az „én így csináltam volna”, meg „miért nincs ez, meg az”, meg „miért ilyen a formátum”, „miért csak egy mű van benne”, stb. megjegyzéseket nem lehet kritikának tekinteni. Kulinyi aktuális programokat készít, gondolkodik, szervez, tervez, és végigviszi azt, amit elkezdett. Az egyik miéltre a válasz érzékelhető. Szakmánk személytelen. Az utcán nézelődőknek, akiknek a plakát szól – ha vannak még ilyenek –, ritkán jut eszükbe, hogy a főbb üzenetek mellett a szemüket a plakáton elhelyezett szignóra is ráirányítsák. Rohannak!

Az újonnan elkészült könyv a maga víziószerű port-

rélval személyessé teszi – láttatván az alkotót – a műveket. Kitűnő ötlet. Az épphogy látható portrék visszafogott megjelenítésének szerepe és oka kettős. Egyrészt a finom, alig érzékelhető arcképek nem konkurálnak a másik oldalon elhelyezett plakátokkal – ez utóbbiakra került a hangsúly –, és így az alkotások emelődnek ki. A másik ok pedig technikai. A szerzőnek optimalizálnia kellett a pár kilobyte és a több megabyte fájl méretű képek között. A mindennapjait grafikai feladatok megoldásával töltő kollégák sem figyelnek oda, hogy az adatszolgáltatásnál milyen minőségű kép szükséges egy ilyen megjelenéshez. A világhálózhoz szokott művész is sok esetben képtelen átkapcsolni az internetes közlésről a nyomdatechnikára. Gondolnia kell erre az olvasónak-nézőnek, aki forgatja a könyvet? Természetesen nem. A megoldás megtalálása a tervező feladata. Kulinyi jó és igényes tervező: a kötet formátuma, a borító és az oldalpárok látványa, a választott papíryanag minősége egy-egy esetben átgondolt és harmonikus.

→

Dan Reisinger:
2007-es női labdarúgó-
világbajnokság, plakát
a FIFA részére /
Dan Reisinger:
Women's World Cup,
2007. Poster
for the FIFA
2007, 100x70 cm

Plakát
a plakát után 130,
1885–2015; oldalpár.
Grafikai tervezés:
Kulinyi István /
Poster after Poster 130
1885–2015. Pages.
Graphic design:
István Kulinyi

↗
Rozmann Ágnes:
Színházi világnap /
Ágnes Rozmann:
World Theatre Day
 2000, 100x70 cm

Konceptiót kell kialakítani, harminc év beküldött anyagát átszűrni, és közben állandóan beleütközünk egy lassító erőbe, a szükséges pénz előteremtésének problematikájába. A szervezési-tervezési feladatok anyagi háttérének megteremtését a Magyar Művészeti Akadémia ösztöndíjpályázata tette lehetővé. Természetesen a könyv akkor könyv, ha a nyomdai és kötészet munkákon túljutva kézbe vehető. Közben telik az idő, a harminc évből – már nem először – harmincegy lesz. A költségek fedezete még nem áll

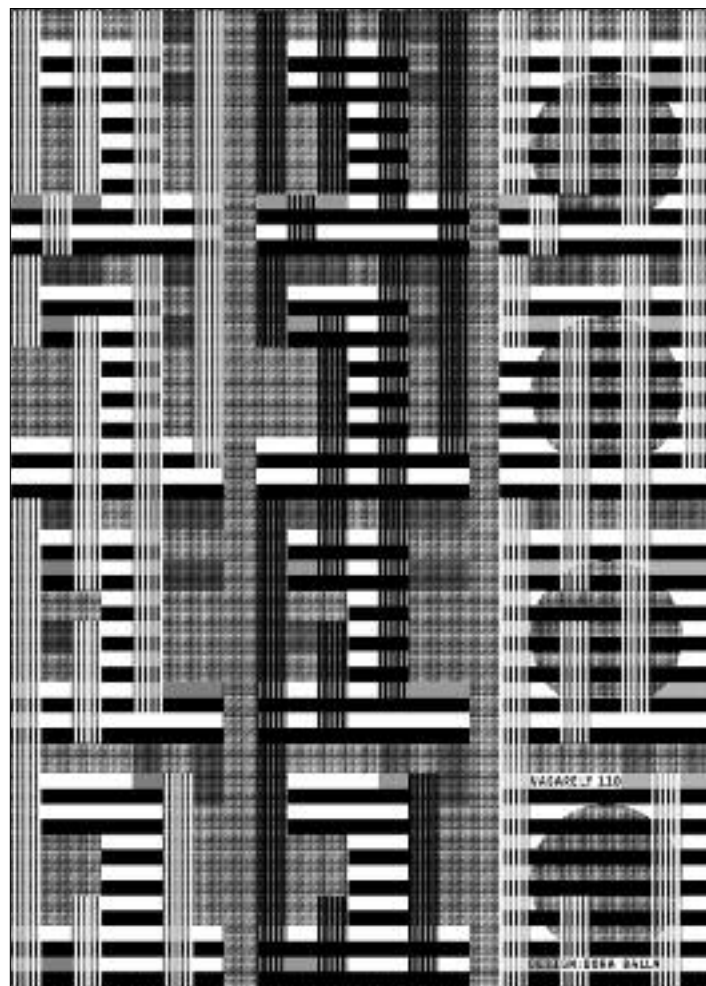
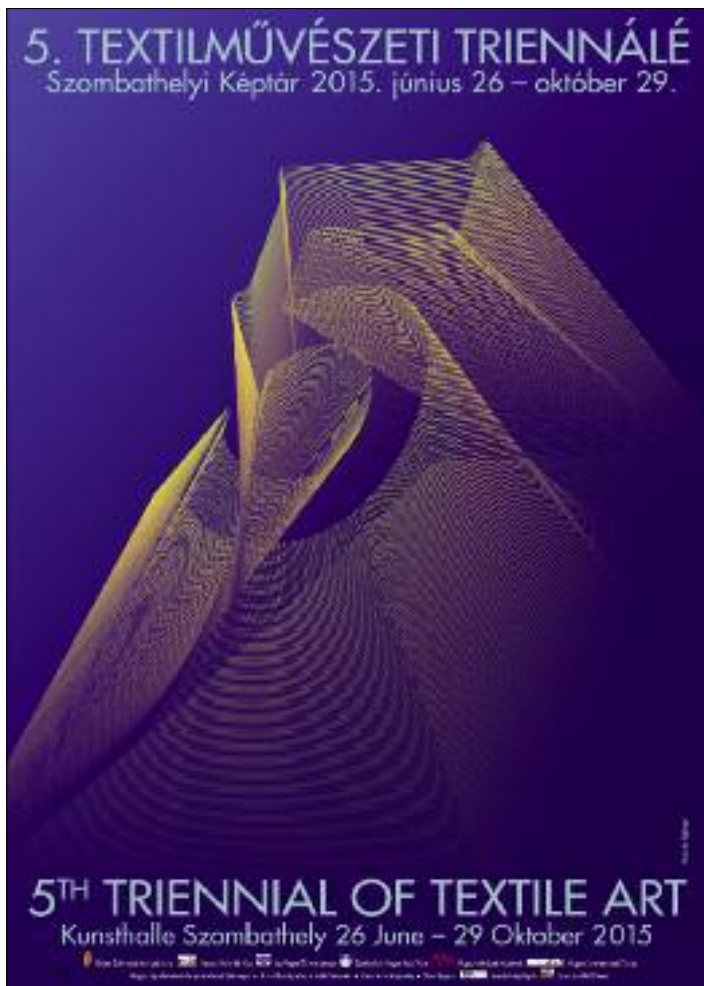

rendelkezésre, várni kell a lehetőségre. Közben az ismert kórushang megszólal és erősödik: „mikor lesz készen a könyv?” Mert az mindig egyszerű, ha számon lehet kérni valamit. Kulinyi sem vár, az összeállított anyagot felteszi az internetre. Nézhető, de még várat magára a szövegek szerkesztése, a fordítás – ami mára már nélkülözhetetlen –, az előkészítés és a sokszorosítás. E munkálatok elvégzéséhez a lehetőséget a Nemzeti Kulturális Alap (NKA) Iparművészet Kollégiumának 2017 tavaszán kiírt pályázata biztosí-

→
Molnár Kálmán:
5. Textilművészeti
Triennálé /
Kálmán Molnár:
5th Triennial
of Textile Art
2015, 100x70 cm

Felsmann Tamás:
In memoriam
Körösényi Tamás
No. 3 – Reflexiók /
Tamás Felsmann:
In Memory of
Tamás Körösényi,
No. 3 – Reflections
2011, 100x70 cm

➤
Balla Dóra:
Vasarely 110 –
Jubileum /
Dóra Balla:
Vasarely 110 –
Jubilee
 2015, 100x70 cm

totta. A felhívásra beküldött anyagot és annak költségvetését a kollégium egységes szavazással elfogadta, támogatásra alkalmasnak találta.

Az elkészült kiadvány bemutatása, átadása az alkotók számára a budapesti Klebelsberg Kultúrkúriában, kiállítás keretében történt meg (*Plakát a plakát után. Válogatás a kortárs plakátművészet elmúlt 30 évéből*, 2017). Rohammunkában, egyeztetve a megnyitó napját, óráját a könyvek érkezésével, hogy még a jellegzetes nyomdászaggal, mondhatnám: még melegen, minél hamarabb kezükbe foghassák a kollégák. Még a jel-

zett éven belül. A kiállítási tér falait a könyvben szereplő plakátok töltötték meg. Százharminc plakát olyan arányban és elrendezésben, amelyet az adott terem lehetővé tett. A tárlat ünnepélyes teret és rangot ad az eseményeknek. Alkalmat kínál a beszélgetésekre, grafikusművészek találkoznak kollégáikkal, információk cserélődnek egymás között és természetesen a megnyitóra látogató közönséggel is. Itt és most volt alkalom a szemlélődésre, az értékelésre, és arra, hogy a néző szeme eljusson a plakátokon látható szignóig is.

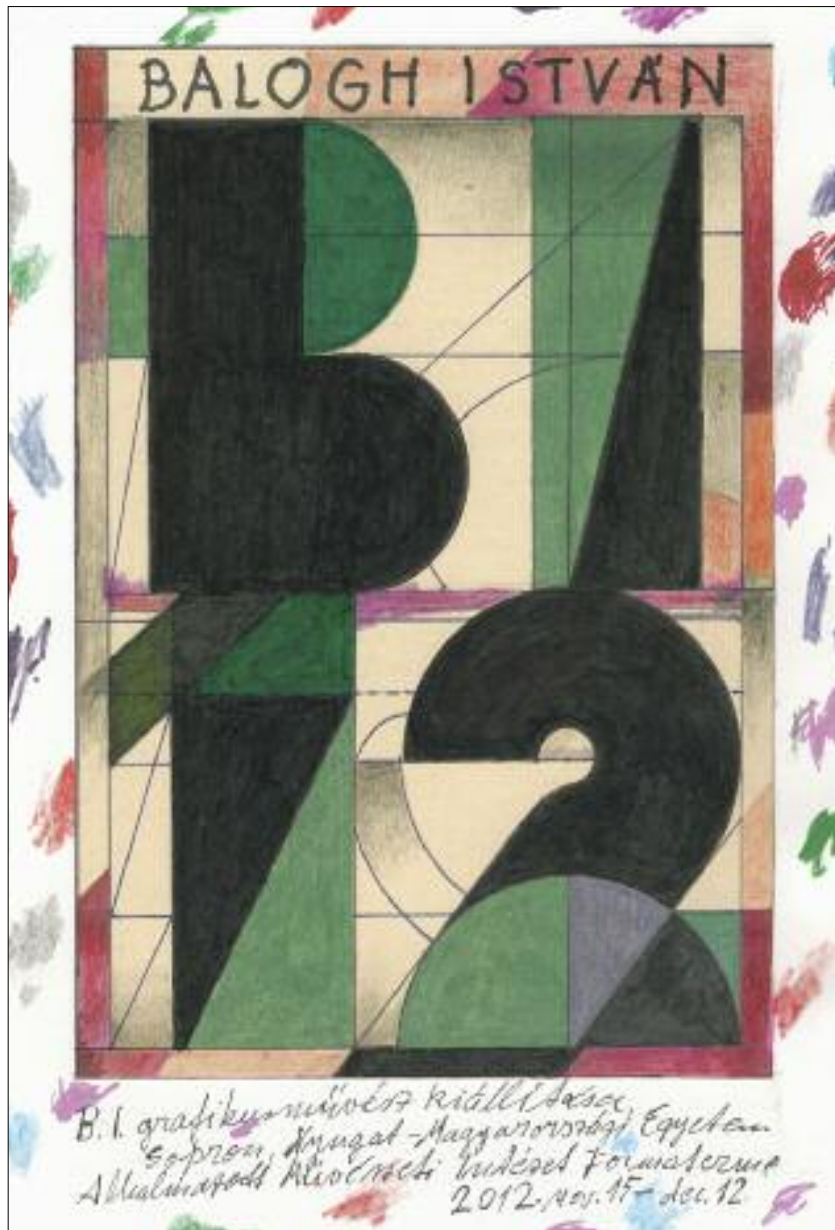
Antal Pál: Madaras / Pál Antal: The Bird
2014, 100x70 cm

Köszönet illeti Kulinyi Istvánt, a tervezőt-szerkesztőt, akinek munkája a jövő korok és kutatók számára igazolhatóvá teszi, hogy a kétezertíz-es évek végén volt és van Magyarországon számottevő plakáttervezés.

SÁRA ERNŐ
tervezőgrafikus

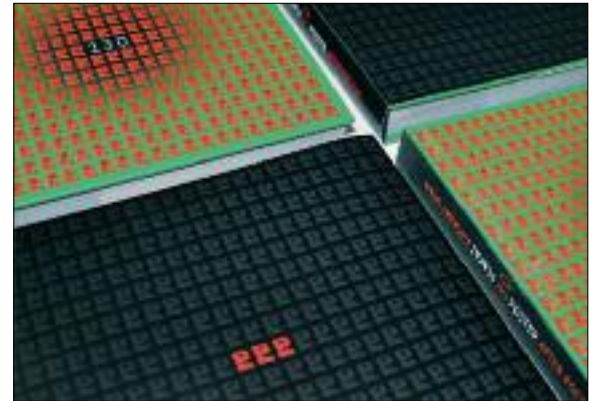
(Plakát a plakát után 130 / Poster after Poster 130.
1885–2015. Alapfy Stúdió, Budapest, 2017, 324 o.)

A fotókat az Alapfy Stúdió bocsátotta rendelkezésünkre.

Balogh István: Kiállítási plakát / István Balogh: Exhibition poster
2012, 100x70 cm

Szerzői megjegyzések a Plakát a plakát után 130, 1885–2015 című könyvhöz és kiállításhoz

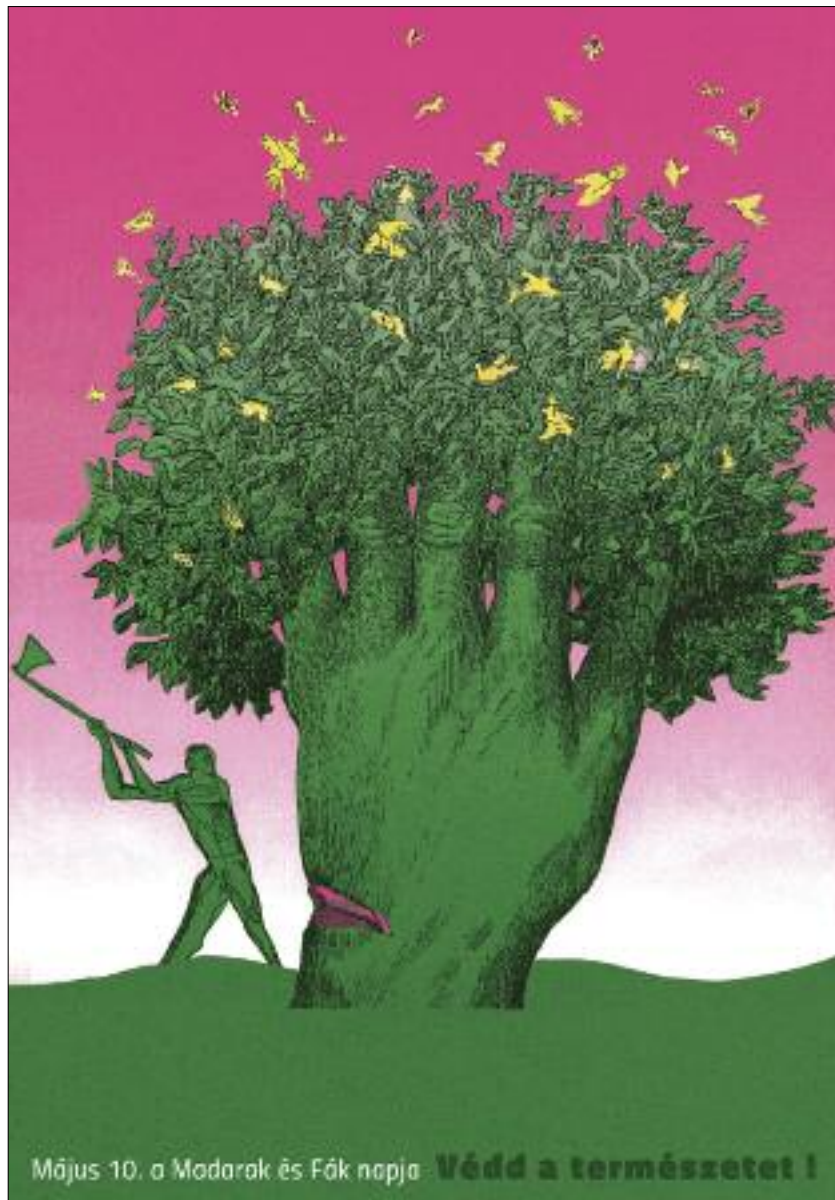
► A kötet megjelenését kísérő, rövid idejű plakátkiállítás a Klebelsberg Kultúrúriában (2017. november 23. – december 6.) a könyvbemutató hiteles háttérdíszletéül szolgált, illetve mindazoknak szólt, akik a könyvet közvetlenül nem lapozhatták, s keveset tudhatnak a jelenkor plakátművészetéről, elérhetőségéről, s valószínűleg arról is, hogy itthon a plakát-időszámításunk 130 éves múlttal rendelkezik. A sűrűn felaggatott, kis méretű nyomatok inkább keresztmetszetet adtak a tervezőgrafika ezen ágáról, mintsem a műélvezetet segítették, s hát nem maradt hely a résztvevők megmutatására sem. Persze nem szeretném alábecsülni ezt a kiállítást, de szerintem ez a műfaj, az elmúlt évtizedek termése és a plakát létével kapcsolatos kérdések sokkal nagyobb dimenziókat igényelnek, mint amire most lehetőség volt. (Ugyanakkor ez az igény nem érintheti a Klebelsberg Kultúrúria irántunk tanúsított mindenkori nyitottságát,

Darvas Árpád: A természeti erőkkel szemben az ember tehetetlen / Árpád Darvas: One Is Powerless against Nature's Forces
2011, 100x70 cm

szeretetét, a falai közt egyre szaporodó kiállításainkért itt is köszönetet kell mondanom.) Az 1986-ban megrendezett nagy műcsarnoki kiállítás (*100+1 éves a magyar plakát. A magyar plakátművészet története 1885–1986*) mérete és publicitása lenne méltó a témához, a dátumhoz ma, s nem csak egy szubjektív könyv az utókornak. Anno a száz év plakáttörténetét a nagy hatású tárlat koronkénti tárgyi környezetbe helyezve mutatta be, tette helyre; el lehet képzelni, hogy esetleg egy hasonló igényű, a jelenkor technikáit is alkalmazó látványos kiállítás milyen jót tenne a hazai plakátművészetünk megbecsülésének, jövőjének, egyáltalán a grafika műfajának.

A kiadvány létrehozására fordított kétéves munka során a számomra is fontos és a könyvet meghatározó emberi tényezők sok kérdést, fejtörést és többszöri szívfájdalmat okoztak. Ez utóbbi érzésekről kell itt most mindenképpen beszélni. A plakát élő, naprakész, dinamikus, életigenlő műfaj, s ezt szerettem volna valahogy érzékeltetni a könyvben, elsősorban a résztvevők személyére figyelve, őket is megmutatva. A halál nem volt beleképzelve a terveimbe, de menet közben nem egyszer beleszólt, sajnos a hosszúra nyúlt folyamatból is adódóan. Amikor meghirdettem a könyvet, még úgy gondoltam, hogy majd személyesen adhatom át a kész példányait a legidősebb kollégáinknak is, akik még az előző plakátkönyvben is szerepeltek, így Páternek, Balogh Istvánnak, a mindannyiunk által tisztelt és szeretett mesternek is, de ő idő előtt elment. És sajnos Darvas Árpád sem várta meg a kötet megjelenését (és ez a tény vitt egy olyan döntésre, hogy kicseréljem a már kiválasztott, szép rajzos munkáját egy, az élet fájó igazságát kimondó fotós plakátjára). A szomorú névsor a legfiatalabb kollégánk, Jancsó Áron távozásával kezdődött, aki 2015-ben egy súlyos biciklibaleset áldozata lett, s akinek alig harmincévesen tört meg már a nagyvilágban is elindult sikeres pályája. Molnár Kálmán 2017 júniusában hagyott el minket, és szeptemberben pedig Révész Antal neve mellé került fel az a kis fekete kereszt.

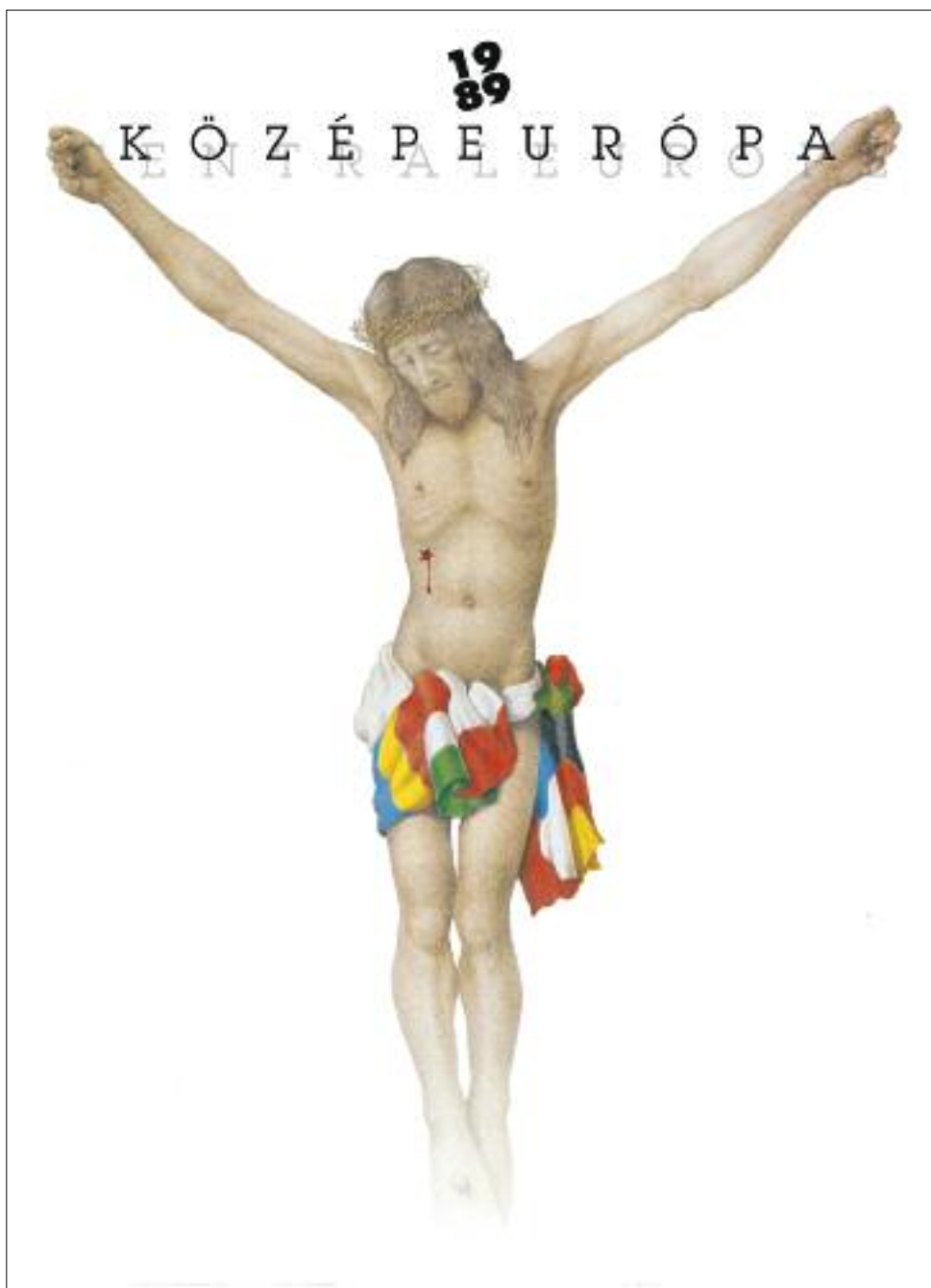
E névsor, a 130 – 5 tette végképp emberivé ezt a könyvépítő szándékot, illetve folyamatot. Szomorú a tény, fájó, de így érték e munka, ezért is méltó a foly-

tatásra. Az emberi lét tényezője, az idő mondatja, sürgeti azt a régi adósságunkat, hogy erősítsünk a publikációs munkálkodásunkon, hűen kövessük, dokumentáljuk kortársaink életét, munkáit, és mielőbb

←

Révész Antal:
Madarak és fák napja /
Antal Révész:
Day of Birds and Trees
1994, 100x70 cm

Sára Ernő:
Közép-Európa /
Ernő Sára:
Central Europe
1989, 100x70 cm

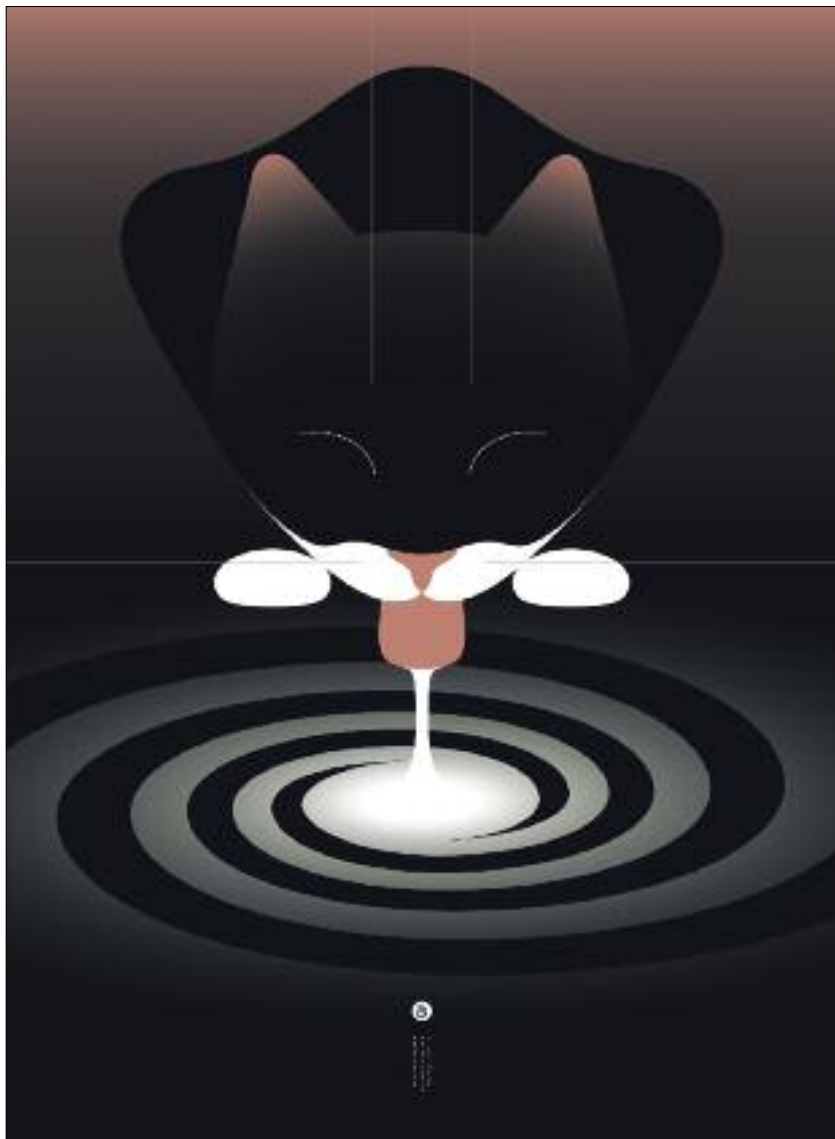
hozzuk vissza a feledésből a korábbi generációkhoz tartozók életművét is. Így tegyük hitelessé a 130 év történetét és a folytatást.

Remélem, hogy a kicsit „ködös arcképcsarnok” a könyvben pluszérzelmeket kiváltva erősíti a személyes vonásokat, az egyéni karaktereket, a sokféle stílus megismerésének szándékát, és nagyobb érdeklődést kelt a köztünk élő tervezők alkotói próbálkozásai iránt.

Ez a kötet sok olyan tervezőt sorakoztat fel, akik a harminc évvel ezelőtti könyvben (*A mai magyar plakát. Válogatás az utolsó 10 év legjobbjaiból*) is részt vettek műveikkel. Alapfy András áll az ábécérendbe szerkesztett névsorban legelöl és Zsótér László zárja le a sort mindkét kiadványban. Érdeemes az interneten látható korábbi könyvet a mostanival, illetve az újra szereplő művészek mai és régebbi munkáit összevetni, tanulságos és sok mindent elmondó lehetőség, miközben persze nem árt, ha körülnézünk, hogy utcai plakátjaink milyen képet mutatnak ma.

A jelen kiadványnak a mai világot és a múltat összekötő képi motívumául s a kötetben megfogalmazott ügy „emblémájaként” választottam Szilvásy Nándor 1972-es kiállítási plakátjának kiabáló, üvöltő P betűjét, úgy gondolom, ez az egyértelmű betű és gesztus most is képes felhívni a figyelmet nemcsak önmagára, hanem arra a kérdésre és szándéokra, amit a könyv és a jelenünk sugall.

Nem tudok hallgatni a már az előbb is érintett idő kérdéséről, s a pontosság miatt rendeznem kell a könyvvel és a valósággal kapcsolatos számokat, már csak a rend kedvéért is. Benczúr Gyula 1885-ös országos kiállítási plakátjához köthető tehát a magyar plakát történetének kezdete, száz évvel később, 1985-ben ünneppé vált ez a dátum, és a szakma nagy és fontos kulturális eseményét hozta létre akkor a Műcsarnok. E jubileumi évfordulóhoz csatlakozott az a néhány, hiánypótló kiadvány, amelyeknek egyike volt az általam jegyzett első plakátkönyv. És itt csúszott meg az idő, mert a könyv csak 1986-ban tudott megjelenni, mint ahogy a Műcsarnokban rendezett kiállítás katalógusa is a „100+1” címmel látott napvilágot. Mit szólhatunk ezek után az eredetileg 2015/2016-ra tervezett második plakátkönyv 2017-es megjelenéséhez? De ezek a kis időbeli eltolódások, szerintem,

még inkább időtlené, szerethetővé teszik a magyar plakátot és művelőit, mert van és lesz plakát a plakát után.

KULINYI ISTVÁN
tervezőgrafikus, szerkesztő

A fotókat az Alapfy Stúdió bocsátotta rendelkezésünkre.

Jancsó Áron:
Félicette /
Áron Jancsó:
Félicette
2014, 100x70 cm

Fényteli örökség

Bohus Zoltán (1941–2017) szobrászművészre emlékezve

► „A műben is az ember él. Igazában ő tartja életben a művet is, amely mintegy második teste lett neki, szavakból épült test, az elvesztett sejtekből és rostokból épült test helyett” – írta Babits Mihály Kosztolányi Dezső halálakor. E gondolat talán még kézenfekvőbb az anyaggal dolgozó művészek esetében, hiszen alkotásaikban

Bohus Zoltán:
Falipaszttika
az egykori MÁV-jegy-
iroda épületének
homlokzatán,
Budapest,
Nagymező utca /
Zoltán Bohus: Wall
sculpture on the front
of the former ticket
office of the Hungarian
Railways (MÁV),
Nagymező Street,
Budapest
1974, krómaccél,
polírozott,
290x320x20 cm

Fotó: Gyölkér László

valóban *testet* öltenek érzéseik és gondolataik. Bohus Zoltán szobrászművész üveglapokból épített szobraiban fogalmazta meg világlátását és művészetszemléletét.

Bohus Zoltán élete olyan volt, mint üvegszobrai. Bár minden üveglapnak saját színe, formája van, de csak együtt, összecsiszolódva képesek a teljes egészet megmutatni. Életének üveglapjai harmonikusan illeszkedtek egymáshoz, így vált élete teljessé, egyszerre volt művész, tanár, férj, apa, nagypapa és kertész. A művész nemzetközi hírnévre tett szert, munkásságát – itthon és külföldön – díjak sora kísérte, a Munkácsy Mihály-díjtól a Kossuth-díjig, hosszú lenne felsorolni. A tanár több mint négy évtizedig a Magyar Iparművészeti Főiskola/Egyetem, mai nevén Moholy-

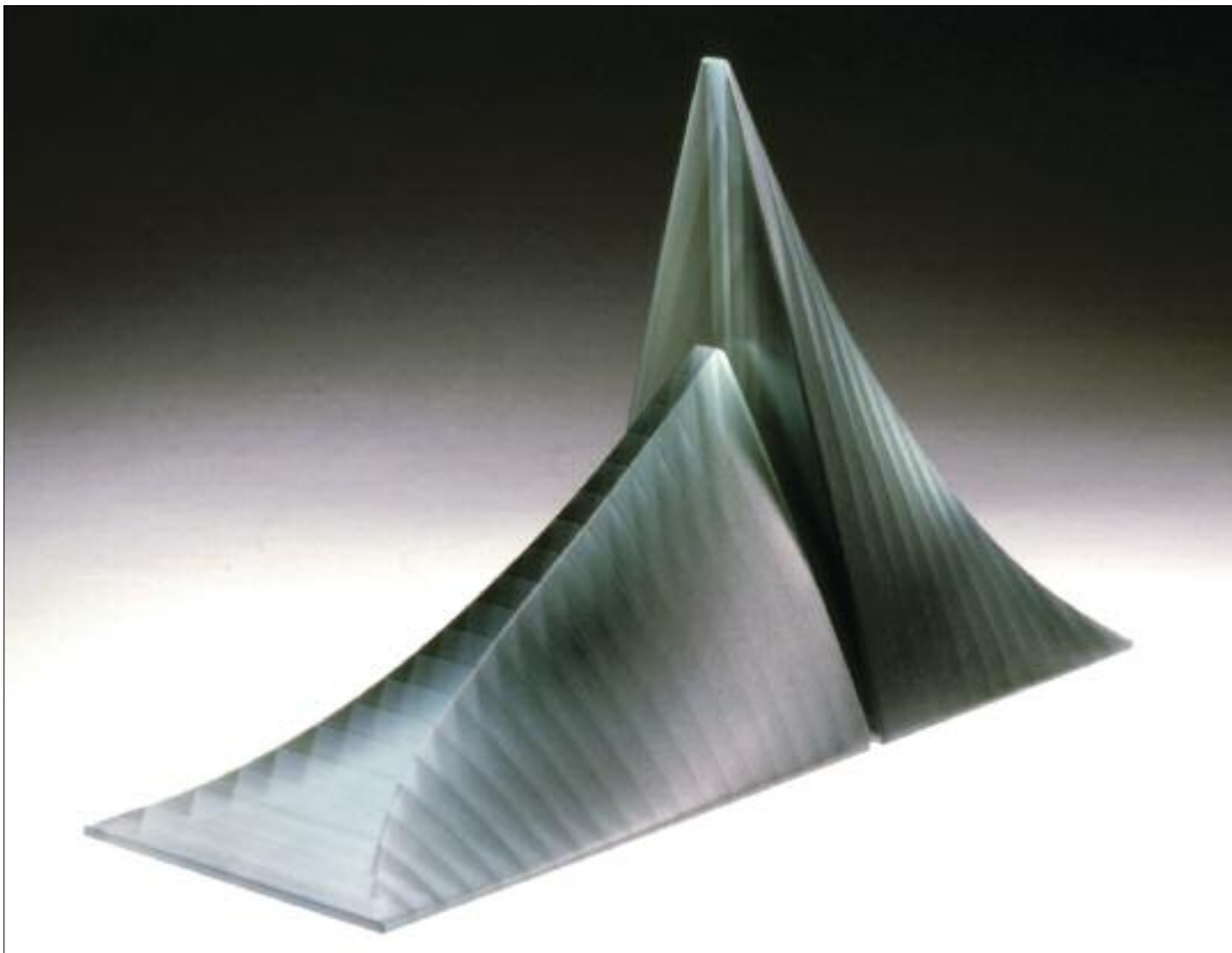
Nagy Művészeti Egyetem oktatója volt, a szilikát tanszék, majd az üveg szak vezetője. Tanítványai közül sokan értek és érnek el jelentős hazai és nemzetközi sikereket. Házastársa egyben művésztársa is volt, Lugossy Mária (1950–2012), akivel a nyolcvanas évektől kezdve együtt járták a világot, rendszeresen állítottak ki, dolgoztak művésztelepeken, vezettek workshopokat Franciaországban, Hollandiában, Németországban, Japánban és az Amerikai Egyesült Államokban. Lugossy Mária súlyos betegség után hat évvel ezelőtt ment el, elvesztését férje a saját haláláig nem tudta feldolgozni. Három gyermeket, két lányt és egy fiút neveltek fel, s együtt örülhettek első két unokájuknak, majd Bohus Zoltán még láthatta a harmadik kis utódját. A kertész-szobrászt csak a rokonok

→
Bohus Zoltán:
Belső világ II. /
Zoltán Bohus:
Inner World, II
1989, üveg,
fémgőzölt,
ragasztott,
csiszolt,
savfényezett,
kétrészes,
25,5x42x15,5 cm
(a művész
hagyatéka)

Fotó: Tahin Gyula

Bohus Zoltán:
Térspirál I. /
Zoltán Bohus:
Space Spiral, I
1977, üveg,
ragasztott,
csiszolt, polírozott,
háromrészes,
16x31x31 cm
(Iparművészeti
Múzeum, Budapest)

Fotó: Bohus Zoltán

vagy barátok ismerhették, akik láthatták a gyönyörű családi házat, melyet Nagy Tamás építész tervezett, és megcsodálhatták a valóban lenyűgöző kertet, amelyet a művész az édesapjáról Bohus János-kertnek nevezett el.

Az a kiegyensúlyozott tiszta harmónia, mely szobrászatának egyik fő ismérve, személyes életét is jelle-

mezte. Most azonban a művészt, a szobrász pályáját szeretném felidézni, és e rövid írást nem búcsúzásnak szánom, hanem nyitánynak, mely a lezárult életmű értékelésének kezdete.

Bohus Zoltán gyermekként arról álmodozott, hogy majd Munkácsy Mihály nyomában fog járni, és festő lesz. Hogy miért éppen Munkácsy? Mert Békéscsa-

bán, ahol szüleivel és négy testvérével élt az érettségiig, a művészetet Munkácsy jelentette. Bohusból sohasem hunytak ki a festői ambíciók, „majd meglátod, egyszer még festeni fogok újra” – mondta nekem többször huncutul, és tervezte tovább, az üveghegyen túlra üveghajlékait és üvegtájit.

De neki nem kellett ecsettel festenie ahhoz, hogy a festői látásmód érvényre jusson plasztikáiban. Szobrai az üveg nyelvén beszélnek, de e nyelv dallamát a fény adja, a fény, mely hol áthatol, hol elnyelődik, hol megtörik az egyenes vagy ferde, vagy éppen görbe üvegfalakon. A fény, melynek mozgása kiszámítható, mely egyenes vonal mentén terjed, mégis egy transzcendens, megfoghatatlan anyag, amit nem könnyű csapdába ejteni, nem könnyű elérni, hogy a szobrász koreográfiáját kövesse. Manapság a virtuális világ mindennapjaink része, de Bohus Zoltán a matériával, az üveggel tudott virtuális tereket alkotni, hogy egyszerre mutassa meg a világ külső és belső képét. Üveg-szobrai racionális tervezés eredményei, de közben irracionálisak, misztikusak és szimbolikusak. Valóság és káprázat játszik velünk, előttük állva.

Bohust kezdetben főiskolás diákként, majd friss diplomásként elsősorban a fémek érdekelték, és a tűz-zománc, de mestere, Z. Gács György benne látta az üveges szakma folytatóját és kivirágoztatóját, s miután 1965-ben a főiskolán megalakította a Szilikátipari Tanszéket, s ezen belül elindult három önálló szak – a porcelán, a kerámia és az üveg –, Z. Gács 1966-ban a főiskolát éppen befejező Bohusra bízta egy üvegműhely kialakítását és felszerelését. A hetvenes évek második feléig mégis a fém maradt a szobrász fő anyaga, több köztéri munkája is krómacélból készült. Ilyen volt az egykori MÁV-jegyiroda Nagymező utcai frontjára készült hatalmas faliplasztika, mely ma is az utca egyik ékessége,¹ valamint a Csiky Tiborral közösen tervezett fém dombormű, mely a Martinelli (ma Szervita) téri egykori Belvárosi Távbeszélő Központ (mára lebontott) épületének hom-

**Bohus Zoltán: Hommage à Bach II. /
Zoltán Bohus: Hommage à Bach, II**

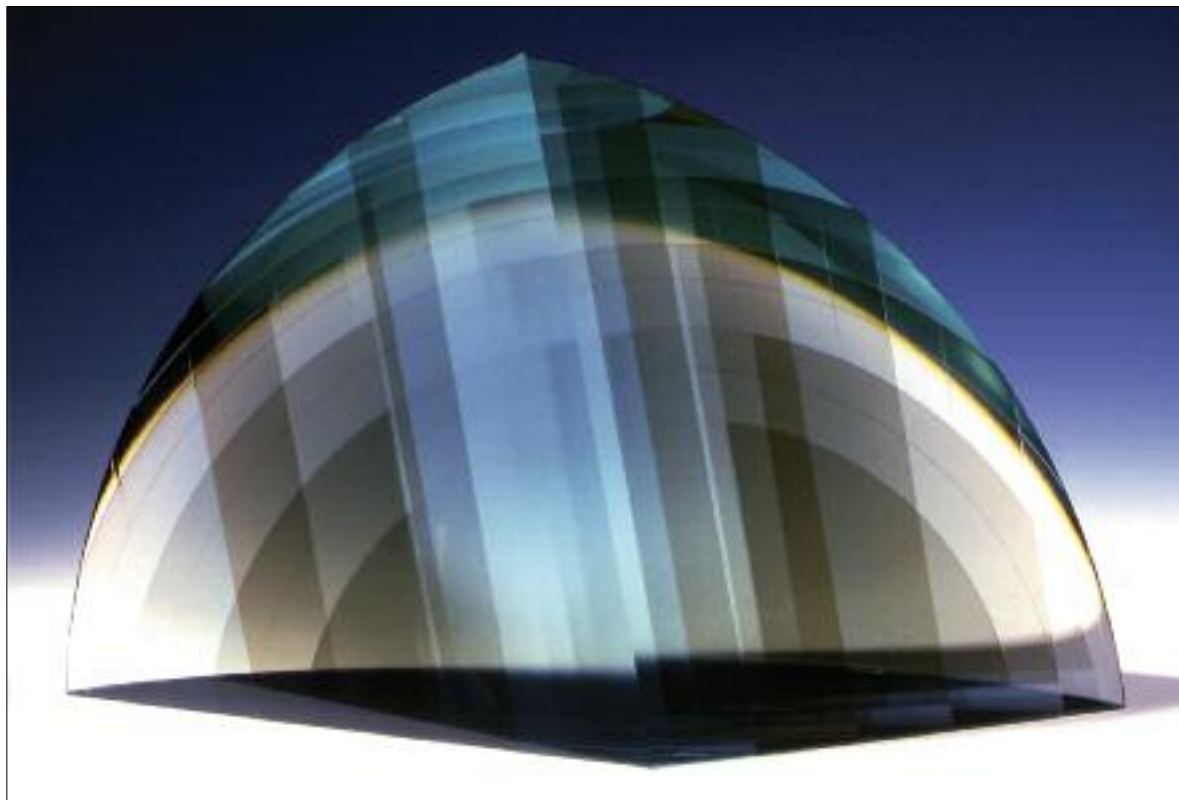
1992, üveg, fémgőzölt, ragasztott, csiszolt, polírozott, 42x24,5x11 cm (magántulajdon)

Fotó: Bohus Zoltán

Bohus Zoltán:
Sarki fény /
Zoltán Bohus:
Polar Light

1995,
üveg, fémgőzölt,
ragasztott, csiszolt,
polírozott,
29,5x43x16,5 cm
(magántulajdon)

Fotó: Bohus Zoltán

lokatát díszítette,² és amelynek jövőbeli sorsát még nem tudjuk.

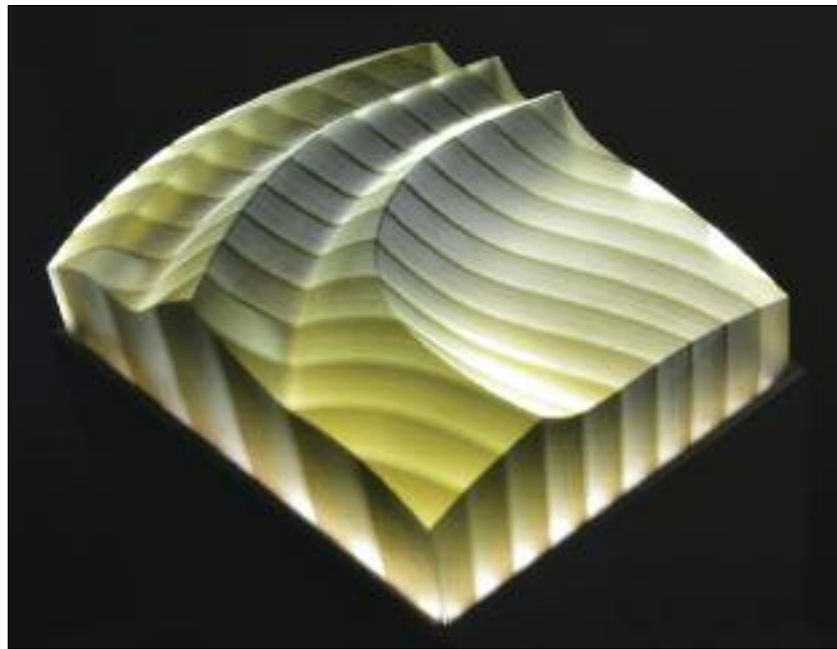
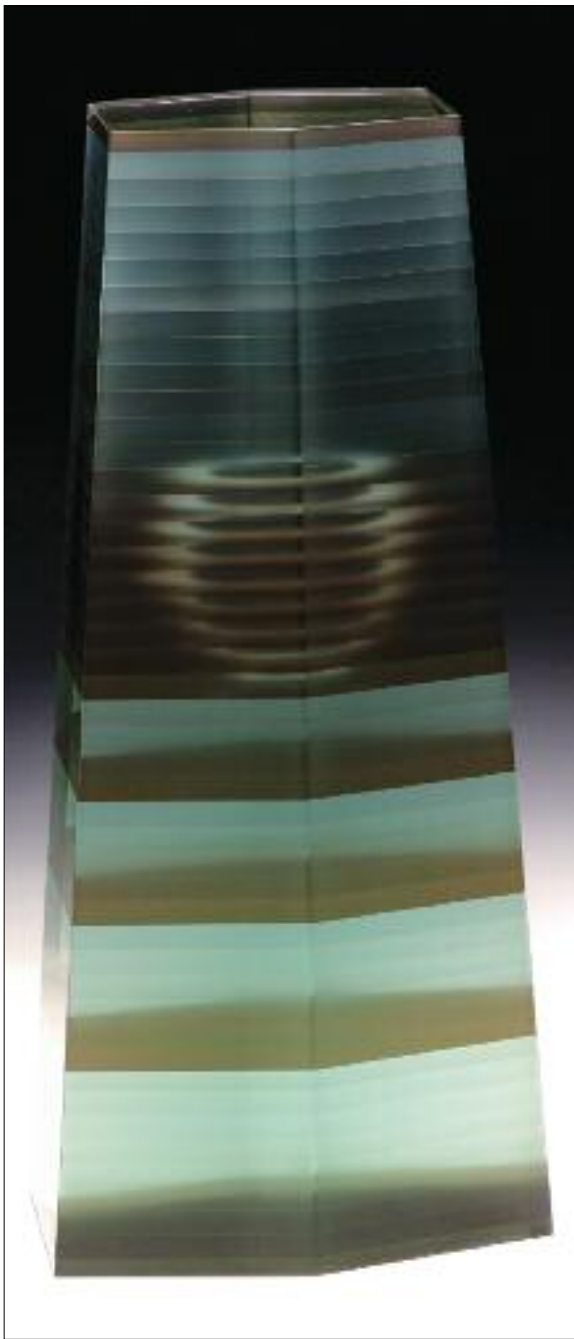
Következő megbízásának anyaga azonban már az üveg volt: nevezetesen az Állatorvostudományi Egyletem számára tervezett üveglasztika, mely sajnos a gondatlanság áldozata lett.³ Már a fémmunkákban is előtérbe kerülnek az optikai kérdések, de az üveg még inkább a tükröződések és áttünések adta lehetőségek kiaknázására ösztönzi a művészt. Kutatásainak legfőbb tanulsága, hogy a téralkotó anyagok mellé a fény is fősorakozik.

1977–1978-ban kísérletezik először 8-10 milliméter vastag ipari síküveg fémgőzölésével (tükrösítésével) és összeragasztásával. Az üveglapokat méretre vágja, a rétegeket vízszintesen vagy függőlegesen egymáshoz ragasztja. Az ezekből a lapokból való építkezés révén a művek építészeti jellege meghatározóvá válik.

Az üveglapok profiljainak rajzát mindig egy mértani sor határozza meg. Az eltolódások következtében a szobor az átlátszóság és az átlátszatlanság széles skáláját írja le. A nagyszámú üveglapból álló vastag részeknél sötét, átlátszatlan terek keletkeznek, a vékonyabbaknál áttetsző, tükrös tömegek.

1979-ben aztán *Térspirál II.* című üvegszobrát bevalasztják a *New Glass* című, USA-beli vándorkiállítás anyagába.⁴ Ettől kezdve az addig leginkább fémmel dolgozó művész alkotásaiban az üveg felé fordul. Pályája töretlenül ível felfelé, hamarosan mindenütt megismerik nevét és munkáit a világban, ahol csak üveggel foglalkoznak.

A *Térspirál*-sorozattal, 1977-ben kezdődik el az üveg egyeduralma művészetében, majd újabb motívumok jönnek, számos variáció születik, majd egyes témák, akár évekkel később, újra vissza-visszatérnek. Szob-

rászatában egyre inkább erősödni látszik a transzcendens jelleg, a fény metaforikus értelmezése. „Az üveg szépségével és átlátszóságával nemcsak játékos és örömteli művészi szabadságot jelent, hanem hosszú évek óta folyamatosan izgalomban tart az üveggel kifejezhető térbeli viszonyok, a fénytani jelenségek kutatása” – írta egyik, külföldön publikált katalógusában.⁵ Bohus Zoltán éppen akkor jelent meg az üvegművészet nemzetközi színpadán, amikor az egyre nagyobb lendületet kap, egyre több múzeum és galéria kezd odafigyelni a népszerűvé váló szobrászi médiumra, egyre több helyen szerveznek szimpóziumokat, s 1980-ban elindul egy új kétnyelvű szaklap, a *New Glass / Neues Glass*⁶, a Corning Museum of Glass égisze alatt.

Az ezredfordulót követően művészetében megjelenik a tájkép, finoman hullámzó tájidézetek, lankák és völgyek. Fontossá válik a kapu motívuma, mely

Bohus Zoltán: A Szent Grál misztériuma / Zoltán Bohus: The Mystery of the Holy Grail

2009, üveg, fémgőzölt, ragasztott, matta csiszolt, 45x20x13 cm (a művész hagyatéka)

Bohus Zoltán: Dűnék / Zoltán Bohus: Dunes

2014, üveg, ragasztott, csiszolt, selyem-matt, 14x35,5x26,5 cm

Bohus Zoltán:
Titkos tárgy /
Zoltán Bohus:
Secret Object

2009, üveg, fémgőzölt, ragasztott,
csiszolt, polírozott,
35x26x15 cm
(a művész hagyatéka)

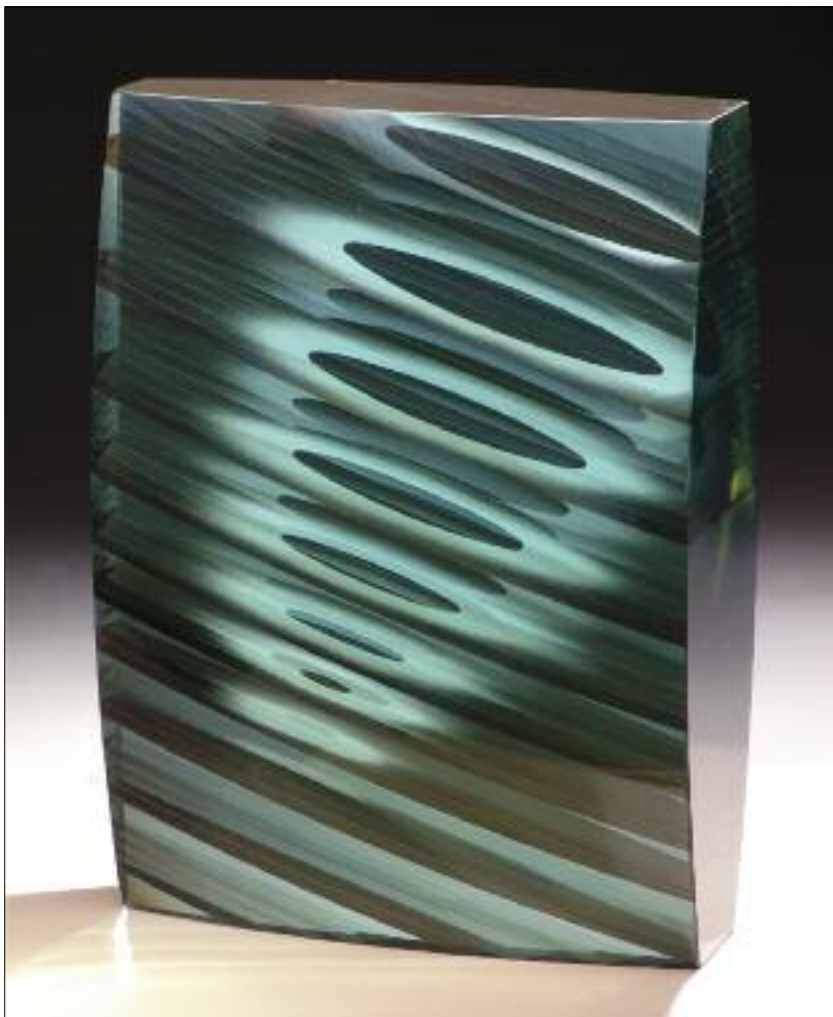
Bohus Zoltán: Álomkapu / Zoltán Bohus: Dream Gate

2009, üveg, fémgőzölt, ragasztott,
csiszolt, polírozott, 41,5x20,5x11,5 cm
(a művész hagyatéka)

igen sok jelentést hordoz. Elválaszt és összeköt, megnyit és elzár ismerős és ismeretlen tereket, átjárót képez a világok között. A *bobusi kapuk* különböző kulturális és metaforikus jelentésrétegekhez kapcsolódnak, látható és láthatatlan terekbe vezetnek, a múltra

Fotó: Bohus Zoltán

Fotó: Bohus Zoltán

nyílnak vagy a jövőbe vezetnek – a tér és az idő kapui. Sejtelmesen fénylő, végtelenbe futó bejárataik úgy elbűvölik az embert, hogy végül nem tudja, hogy a kapun innen vagy túl van-e.

Bohus Zoltán 2017. november 23-án, kevesebb mint egy hónappal 76. születésnapja előtt belépett üvegeinek tükörtermébe, átlépett az annyiszor megfestett és megcsiszolt üvegapun, az utolsón. Örökségül közel háromszáz szobrot hagyott ránk, melyek nagy része itthon és külföldön, állami és magángyűjteményekben található.

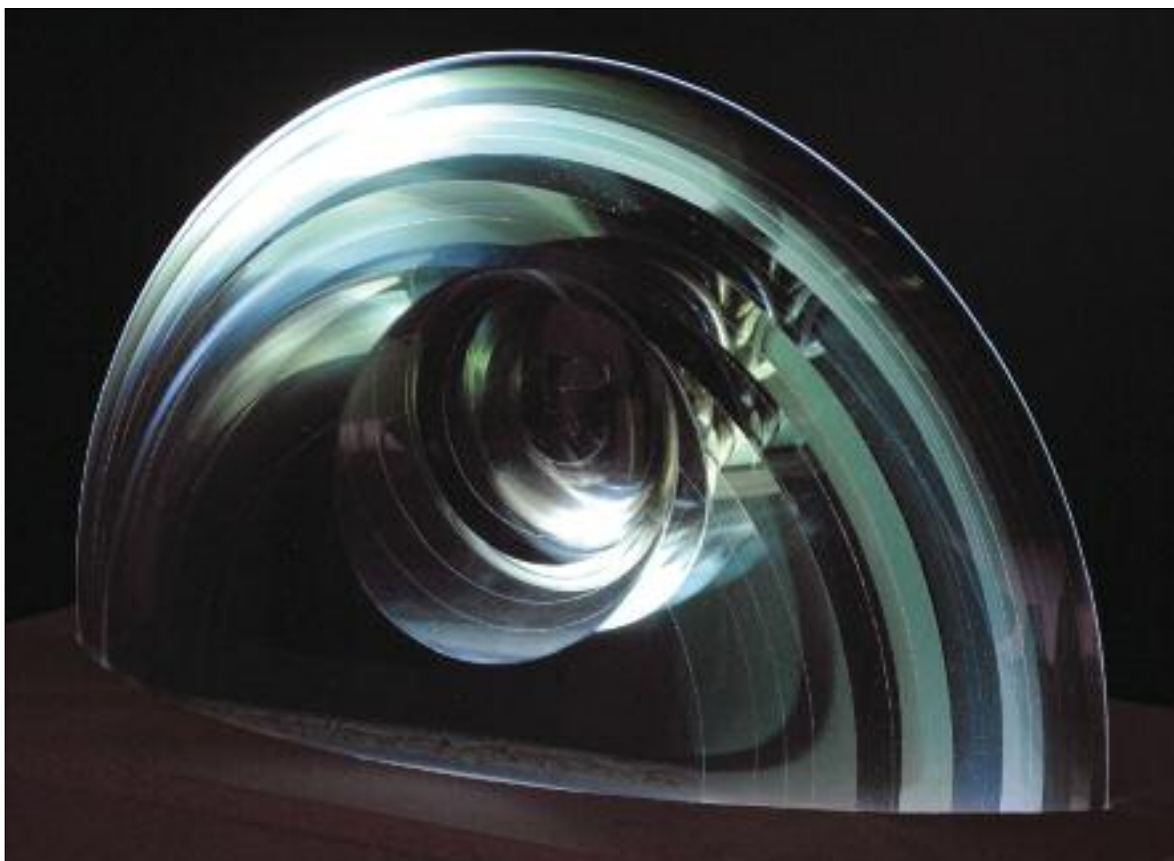
NAGY T. KATALIN
művészettörténész

Jegyzetek

1. Az Andrássy út és a Nagymező utca sarkán álló épület Nagymező utcai homlokzatát díszítő krómaccél, polírozott dombormű 1974-ben készült.
2. A krómaccél, polírozott dombormű 1976-ban készült.
3. A *Sejt* című ragasztott üvegplasztika az Állatorvostudományi Egyetem kertjében állt 1978 és 1986 között. A tervezett áthelyezés során összetört.
4. A tárlatsorozat szervezője a New York állambeli Corning Museum of Glass volt.
5. Zoltán Bohus: Artist's statement. In: *The 37th Annual International Glass Invitational*. Habatat Galleries, Pontiac, Michigan, USA (katalógus), 2009.
6. A lap ma digitális formában is megjelenik (<https://neuesglas-newglass.com>).

Bohus Zoltán: Fekete lyuk / Zoltán Bohus: Black Hole

2014, üveg, ragasztott, csiszolt és mattrá csiszolt, 27x48x17 cm (a művész hagyatéka)

Fotó: Bohus Zoltán

Középfokú művészeti oktatás Lettországból

Magyar művész-tanárok beszámolója egy rigai tanulmányútról

**Szövőműhely a Rīgas
Mākslas un medijs
tehniskums művészeti
középiskolában /
Weaving studio
at the Riga Art and
Media School**

Fotó: Varga Bernadett

► A Jelky András Iparművészeti Szakgimnázium művész-tanáraiként a WEXEdU Alapítvány szervezésében lebonyolított Erasmus+ program keretében tavaly ősszel egy egyhetes rigai tanulmányúton vettünk részt, abból a célból, hogy megismerjük a középfokú lett művészeti oktatást. Az utazás során három nagyobb művészeti középiskolában jártunk.

A fogadó partneriskolánkban, a *Rīgas Mākslas un medijs tehnikums*ban (RMMT – Riga Art and Media School) Irēna Reimatēnak, a textil szak vezetőjének irányításával megtekinthettük az iskola textiltervező és szövőműhelyeit, fa- és fémmegmunkáló műhelyeit, a rajz- és számítógépes tantermeket. E helyiségek berendezése, mérete kiválóan igazodik az ott oktatott szakmák igényeihez: egyaránt megtalálhatóak bennük a tervezéshez és kivitelezéshez szükséges eszközök és

gépek. A divattervezők szaktantermében például a nagy tervezőasztalon kívül szabóbabák, varrógépek, ipari vasalók is helyet kaptak, s lehetőség van számítógépes mintatervezésre is. Mindez nagymértékben segíti a differenciált oktatást és a diákok önálló munkavégzését. A textil szakhoz hasonlóan, az asztalos és fémműves szakokon tanulókat is szuverén munkavégzésre nevelik: már a második évfolyamos bútorművesdiákoknak is önállóan el kell tudniuk készíteni egy bútort. Az iskola ebédlőjének minden egyes berendezési tárgyát a tanulók készítették, beleértve a bútorokat, kisebb berendezési tárgyakat is. Az RMMT szellemiségét is tükröző tény, hogy az elmúlt években ötven templomot újjítottak fel fa- és fémművestanulók szakmai gyakorlat keretében.

Az iskola igazgatójának, Maija Vanagának a prezen-

tációjából alaposabban megismerhettük az intézményt és a lett oktatási rendszert. *Az iskola legfontosabb feladatának azt tartja, hogy felkészítse a fiatalokat a munkaerőpiacon való sikeres helytállásra, valamint elérhetővé tegye számukra a sikeres felsőoktatási felvételit.* A hazai gyakorlattól eltérően a diákok órarendje hetente változik, a különféle művészeti tárgyakat négyhetes blokkokban tanítják, e rendszer előnye, hogy a tanulók jobban el tudnak mélyedni a feladat megoldásában, és a munka világához hasonlóan, megszakítás nélkül végig tudnak vinni egy tervezési és kivitelezési feladatot. A diákok három év után érettségi vizsgát tesznek. *Az intézmény nagy hangsúlyt helyez arra, hogy tanulók a megszerzett tudásuk értékét a gyakorlatban, az iskola falain kívül is megtapasztalják. Szakjuknak megfelelő cégeknel, kisvállalkozásoknál a harmadik évben egy hónapot, a negyedik évben két hónapot dolgoznak.*

A hazai és a lett oktatási rendszer közötti legnagyobb eltérés talán az, hogy a lett alapfokú oktatás ki-

Fotó: HENDZSEL Iлона

Plasztikai feladatok a Rīgas Mākslas un medijs tehnikums mūvészeti középiskola egyik termének polcain / Sculptural works on the shelves of a room at the Riga Art and Media School

lenc évfolyamos, tehát a középiskolákba egy évvel később kerülnek be a diákok, a felvételi rendszer azonban a magyaréhoz hasonló. Különbség az is, hogy míg a magyarországi középiskolai oktatásban sem tandíj, sem pedig ösztöndíj nincsen, addig az RMMT-ben például mindkettő megtalálható. Az is kiderült, hogy az iskola diákjainak ötven százaléka tovább tud tanulni, ami a magyar művészeti oktatásban sajnos kivitelezhetetlen. *Lettországból jellemző az is, hogy a középiskolát elvégző diákok képesek saját vállalkozást beindítani és üzemeltetni. Ezek a fiatal vállalkozások a nemzetközi piacon is sikeresek.*

A második meglátogatott oktatási intézményben, a *Rīgas Dizaina un mākslas vidusskolā*ban (RDMV – Riga School of Design and Art) a felvett elsőéves diákok alapozó képzésen vesznek részt, majd a második évtől kezdődően a (választott) szakon folytatják tanulmányukat, és a harmadik év végén érettségi vizsgát tesznek. A „structure textile” szakirány vezetője, Gunta Kēniņa mutatta be a szakon folyó munkát. A fogadó iskolához hasonlóan itt is főleg szövést, a textilanyag létrehozásának technikáját oktatják, a többi textiltechnika közül néhányat érintenek csak (míg nálunk a textilművés szakon az a cél, hogy a technikák közül minél többel megismertessük a tanulókat). Nagyon sok izgalmas, kiforrott vizsgamunkát láttunk, legtöbbször gyapjából vagy valamilyen alternatív anyagból – a diákoknak lehetőségük nyílik a nem szövött technikák, technológiák kikísérletezésére is. A szakon

Fotó: HENDZSEL Iлона

← **Fémművestanterem asztalának részlete diákok által készített karácsonyi díszekkel a Rīgas Mākslas un medijs tehnikums mūvészeti középiskolában / Detail of a metalwork studio table with Christmas decorations made by pupils at the Riga Art and Media School**

nagy figyelmet fordítanak a számítógépes szerkesztő- és grafikai programok megismerésére, a fotózásra, valamint a képek utófeldolgozására is. Nagy hangsúlyt kap a kész mű „tálalása”. Szemben a hazai gyakorlattal, a diákok a munkájukhoz saját maguk vásárolják az alapanyagokat, ezért a kész alkotásaikat haza is vihetik. Az iskolában rengeteg a világos, funkcionális, üvegajtós tanterem, minden tanórába szabadon betekinthez az arra járó. *Az RDMV legfontosabb céljai közé tartozik, hogy kreatív, kiváló szakembereket képezzen, akik megállják a helyüket a munkaerőpiacon.*

A harmadikként megtekintett *Jana Rozentāla Rīgas Mākslas vidusskola* (JRRMV – Janis Rozentāls Riga Art High-school) képzőművészeti iskoláján kívül az intézményhez zene-, balett- és kórusiskola is tartozik. Az elsőként említettben kétéves alapozó képzés után a diákok rajz, festés, szobrászat, fotó, számítógépes

tervezés, videó, grafika tantárgyakkal foglalkoznak, ezt követően három szakon specializálódhatnak (illustратор, multimedia designer, fine art photographer). Ez az iskola is nagy figyelmet fordít a beiskolázási tevékenységre. A tanulmányút során rajz- és festés- szaktantermeket látogattunk meg. Itt is – a korábbi tapasztalatokhoz hasonlóan – több ízben láthattunk tanár nélkül dolgozó csoportokat, ami a végzős hallgatók esetében teljesen általánosnak mondható. A média szakot meglátogatva azt tapasztaltuk, hogy a kiváló technikai felszereltség mellett maga a tanítási módszertan is nagyon különbözik az általunk alkalmazottól. A szaktanterem inkább egy kiváló munkahelyi környezet érzetét keltette, mint középiskolai oktatóteremét. A tanulóknak lehetőségük nyílik arra, hogy szabadon megteremtsék önmaguk számára a legmegfelelőbb munkakörülményeket.

A Rīgas Mākslas un mediju tehnikums mūvészeti középiskola diákjai által készített ebédlőbútorok / Pieces of dining room furniture made by pupils of the Riga Art and Media School

Fotó: Hendzsel Ilona

**Rajzóra
a Rīgas Dizaina un mākslas
vidusskola mūvészeti közép-
iskolában /
Art class at the
Riga School
of Design and Art**

Az iskola erősségei közül kiemelendő, hogy az intézmény komoly tradícióval rendelkezik a művészeti oktatás területén. Tanáraik hivatásos művészek, akik nemcsak tanítják, hanem a való életben is művelik szakmájukat. Óráikra vagy vendég előadókat hívnak, vagy műterem-látogatásokat szerveznek. *Fontosnak tartják, hogy diákjaik az iskolából kikerülve képesek legyenek a kreatíviparban megtalálni a helyüket. A JRRMV aktív résztvevője és szervezője különböző nemzetközi cse-reprogramoknak, nemzetközi kiállításokon szerepel, részt vesz európai uniós projektekben.*

Lett vendéglátóink lehetőséget teremtettek számunkra, hogy végzett hallgatók vállalkozásain keresztül tapasztalhassuk meg az általuk kialakított oktatási rendszer eredményességét. Öt, korábban az RMMT-n tanuló diák vállalkozásába tekinthettünk be.

A *Lazy Francis* márkát az RMMT korábbi diákja, Olga Krūze, és Alina Sakhterova öt éve alapították. A cég gyermekruhák, kiegészítők tervezésével, kivitelezésével foglalkozik. Interneten keresztül, illetve londoni boltjukban árusítják termékeiket, meglévő kollekciójuk mellett egyedi megrendeléseket is vállalnak. A cég lojális a szakmát adó iskolájához, évente az RMMT két diákját fogadja gyakorlatra.

Rīga belvárosának sétálóutcájában az egyik nivós designüzlet-műhelyben működik az *Ars Tela*. Ez a cég szintén az RMMT gyakorlati helyeihez tartozik. Sandra Gribuste projektmenedzser fogadott minket az üzletben, akinek karrierje példaértékű. Szintén az RMMT-n keresztül került a céghez, amely az iskola elvégzése után alkalmazottként foglalkoztatta őt tovább. Az *Ars Tela* egyedi, kézzel szövött textilárúk

**Vizsgamunkák a Rīgas
Dizaina un mākslas
vidusskola mūvészeti
középskolában /
Examination works
at the Riga School
of Design and Art**

gyártására specializálódott. A termékeket az előkészítéstől az utómunkálatokig kézzel készítik. Már az alapanyagok – melyeket Lettországból és Olaszországból szereznek be – tekintetében is nagy fokú igényesség jellemzi textiljeiket, melyeket magas árfekvésük miatt eleinte szinte kizárólag külföldön vagy külföldiek számára értékesítettek, ma már viszont sok lettországi törzsvásárlójuk van. Minden tárgyuk egyedi, egységes színviláguk azonban lehetővé teszi a törzsvásárlók számára, hogy az egyes újonnan vett termékek harmonizáljanak a már otthonukban levő korábbiakkal. A márka egységes összképet mutat, ami mind a cég arculatán, mind pedig a termékcímek, névjegyek, katalógusok vizuális megjelenésén is megfigyelhető.

Anna Krusz, az RMMT egykori diákja 12 év alatt fokozatosan építette fel a nevével jelzett brandet. Elsősorban bőrből készíti kabátokat, ruhadarabokat, va-

lamint táskákat rendelésre; az aktuálisan megvásárolható készletét pedig webáruházán keresztül értékesíti. Mindezekon felül bőrkereskedéssel is foglalkozik. Korábbi iskolájából, az RMMT-ből évente fogad diákokat szakmai gyakorlatra.

A *Practical Design Studio* egy korábban fafeldolgozó szakon tanult diák vállalkozása. Nauris Stalažs az RMMT elvégzése után folyamatosan fejlesztette cégét, felsőoktatásban nem tanult tovább. Az első időszakban a szakirányának megfelelően asztalosmunkákat vállalt. Mivel egyre több díszletmegrendelés lett, cégének profilját bővíteni kezdte. Autodidakta módon sajátította el a grafikai tervezéshez, kivitelezéshez szükséges ismereteket. Jelenleg elsősorban nagyrendezvényekre, filmekhez készít dekorációkat, tervez és kivitelez grafikákat. Műhelyében teljes fa-megmunkáló felszerelés és grafikai stúdió található. Nyomatatóival a felületek igen széles skáláját képes

**Diákmunkák
a Rīgas Dizaina un
mākslas vidusskola
mūvészeti középiskola
folyosóján /
Pupils' works in the
corridor of the Riga
School of Design
and Art**

Fotó: Varga Bernadett

nyomatni a műanyag fóliától a különböző vastagságú és struktúrájú textilekig. Nauris Stalažs szintén fogad diákokat az RMMT-ből szakmai gyakorlatra. *Műhelyében is megtapasztalhattuk azt, ami már a középiskolák meglátogatása során is nyilvánvalóvá vált számunkra. Az oktatási intézmények nagyon szoros kapcsolatot ápolnak diákjaikkal, nyomon követik munkásságukat, segítséget adnak, kapnak és várnak el tőlük.*

A Vienkoči Parkot Rihards Vidzickis, az RMMT 12 éve végzett diákja alapította, aki a középiskola elvégzése után műszaki egyetemen formatervezési szakon tanult tovább. Parkjának ösvényein saját készítésű miniatűr épületek, egy-rönkből faragott állat- és őslényszobrok találhatók. A makettek érdekessége, hogy olyan épületek kicsinyített másai, amelyek ma már nem látogathatók, lebontásra ítélték. Az alapító által létrehozott múzeumban több ezer tárgy adja vissza a látogató számára a faművéség és -szobrászat szépsé-

gét. Rihards Vidzickis a következő évben komoly fejlesztést tervez. Bővíteni kívánja a múzeum épületét, és ezzel a parkban új típusú foglalkozásokra nyílik majd lehetőség.

Tanulmányutunk során az egyik legnagyobb élményt annak megtapasztalása jelentette, hogy a középiskolákból kikerülő diákok az egyes oktatási intézmények céljainak megfelelően képesek megállni a helyüket: cégeket alapítanak és visznek sikerre. Mind az intézményekben, mind a műhelyekben tett látogatások során nagyon szembeötlő volt számunkra a diákok elkötelezettsége tanult szakmájuk, illetve korábbi iskolájuk iránt. Végezetül a tanulmányokat befejező hallgatók esetében ki kell emelnünk a biztos szakmai nyelvtudást, amely megfelelő önbizalmat adva a diákoknak, segíti őket abban, hogy kilép-hessenek az európai designpiacra.

VARGA BERNADETT – HENDZSEL ILONA
művész-tanárok

Fotó: Varga Bernadett

Szövött anyagokból készült designtermékek a rigai Ars Tela üzlet polcain / Design products of woven fabrics on the shelves of the Ars Tela shop in Riga

Hírek

► **Atombomba-kiállítás** a Sziklakórház Atombunker Múzeumban. (Budapest I. ker., Lovas út 4/c) Az első olyan kiállítás Európában, amely az 1945-ben Hirosimára és Nagaszakira ledobott bombák emberre és környezetre mért pusztító hatását mutatja be olyan eredeti tárgyakkal kiegészülve, melyek az atombomba-támadásban megrongálódva, megégve megmaradtak, és személyes történetek kapcsolódnak hozzájuk. A 2017. június 1-jén nyílt tárlat meghosszabbítva, 2018. augusztus 31-ig tekinthető meg.

► **Fekete – Black** címmel látható kiállítás 2018. január 26. és március 10. között a Várfok Galériában. (Budapest I. ker., Várfok u. 11.) A tárlat a fekete színelméleti, művészettörténeti és filozófiai kérdéskörét mutatja be.

► **A művészet szabaddá tesz** címmel Hérics Nándor fény segítségével készült alkotásait, és három évtized könnyűzenei – pop, rock, punk – plakátjait, több mint 350 művet mutatnak be a Reök-palota két szintjén. (Regionális Összművészeti Központ, Szeged, Tisza Lajos krt. 56.) Az első szinten láthatók a fényinstallációk, a neon- és LED-világítással készült szurrealista szobrok, köztük a *Fénydaráló* című alkotás (kép). A tárlat 2018. január 25-én nyílt és március 18-ig látogatható.

Fotó: szeged.hu

Fotó: Puklus Péter

► **Life is Techno** címmel Puklus Péter fotográfiai és szobrászati installációi láthatók a Trafó Galériában (kép) 2018. január 20. és március 11. között. (Trafó Kortárs Művészetek Háza, Budapest IX. ker., Liliom u. 41.)

► **Karkiss Tímea** mozaikművész munkáiból rendeztek kiállítást a Pantokratór-monostor alapításának 900. évfordulója alkalmából az isztambuli Magyar Kulturális Intézetben. A 2018. január 25-től március 9-ig megtekinthető tárlaton a látogatók megismerkedhetnek a bizánci és a mai magyar mozaikművészet sokszínű alkotásaival.

► **A magyar képzőművészet napja** tiszteletére rendezett kiállítást a BL Terem és a Laborcz Ferenc Szobrászműhely. 2018. január 26. és március 11. között látogatható a tárlat a BL Teremben. (Budapest XVII. ker., Rákoshegy, Bél Mátyás u. 41.)

► **Hétköznapi (szuper)hősök** címmel hirdetett pályázatot a Deák 17 Galéria és a debreceni NDK (Neue Debreczenische Kunst) művészcsoporthoz. A pályázatra érkezett diákmunkákból rendezett kiállítás, meghívott kortárs művészek alkotásaival kiegészítve, 2018. január 19-től március 20-ig látható a Deák 17 Gyermek és Ifjúsági Művészeti

Galériában. (Budapest V. ker., Deák Ferenc u. 17. I. emelet)

► **Árnyékos oldal** címmel Szabó Ádám szoborinstallációja járható be 2018. január 24-től március 31-ig az Inda Galériában. (Budapest VI. ker., Király u. 34.) Lehet-e a jövőnek emlékezete, és ha igen, az hogyan mutatható meg? Erre a kérdésre ad sajátos választ az alkotó.

► **Badtext** – Csernik Attila kiállítása 2018. január 26. és március 23. között látható az acb NA galériában. (Budapest VI. ker., Király u. 74.) A sokoldalú művész most bemutatott alkotásainak fókuszában a betű és a szöveg, illetve ezeknek a képhez és a testhez való viszonya áll.

► **A Kökénydombi Vénusztól a NASA-ig** – Hódmezővásárhely kerámiaművészete és kerámiaipara címmel rendeznek kiállítást a Vigadó Galéria VI. emeleti kiállítóterében 2018. január 27. és március 18. között. (Budapest V. ker., Vigadó tér 2.) A képen a címadó régészeti lelet.

Fotó: tornyalmuzeum.hu

► **Új életre kelt** Budapest elhagyott épületegyüttese Pünkösdfürdőn. A hajdani Hotel Touring két tízeleteres épületében most a Metrodom Young minden szempontból egyedi kialakítású, 257 garzont és másfél szobás lakást magában foglaló társasháza működik, mely az első önálló otthonukba költöző főiskolások, egyetemisták és pályakezdő fiatalok számára épült. Magyarországon még ritkaságnak számít a szolgáltatói lakóház: szauna, mosoda, tárolók, bicikli- és robogógarázs, külső és belső sportpályák, műfüves focipálya, pihenőpark és tűzrakó hely is található az épületekhez tartozó, körülkerített, egyhektáros ősfás parkban. Az épületek olyan karakteres külsőt kaptak (kép), amely kiemeli a

Metrodom Youngot a gyakran jellegtelen új építésű házak közül. A fiatalos, modern stílus a belső közösségi tereket is jellemzi.

► **A Stefánia Szoborpark** második őszi tárlata 2017. október 12-től 2018. március 31-ig látogatható. A Honvéd Kulturális Központ kertjében (Budapest XIV. ker., Stefánia út 34–36.) a kortárs magyar szobrászművészet egészét átfogó köztéri méretű szobrokat mutatnak be a közönségnek. A kiállítás anyaga félévente megújulva, tavaszi és őszi tárlatok keretében látható.

► **Magyar szakemberek terveztek** a *Heros* nevet viselő, gyors beavatkozású tűzoltóautót (kép). A személyautó-alvázra épült, B ka-

Fotó: bmmheros.hu

tegóriás jogosítvánnyal is vezethető, négy személyes, oltásra és mentésre egyaránt alkalmas jármű, kis méretének és terepjáró képességének köszönhetően rendkívül gyorsan képes a helyszínre érni. 400 liter vizet tud szállítani, és minden olyan alapfelszereléssel rendelkezik, mint a nagy tűzoltókocsi. A prototípus tesztelése befejeződött, és 2018. január 5-én a Magyar Tűzoltó Szövetség rendezvényén mutatták be. A Belügyminisztérium járműgyártó cége, a BM Heros Zrt. hamarosan elkezdje az új jármű sorozatgyártását. A gyors beavatkozású autót önkéntes tűzoltó egyesületek vehetik majd használatba.

► **A kutya ezer arca** – Chikán Erika fotókiállítására 2017. november 21. és december 30. között Gödöllőn a Királyi Kastélyban volt látható. 2018. januárban Egerbe, februárban Szegedre, márciusban Pécsre költözött a négy év munkáját bemutató, 46 vászonfotóból álló kutyaportrét, köztük a 2018-as nagy vizslanaptár képeit is bemutató tárlat. A kiállítás vándorlása után a képeket a Cewe fotószolgálat a Futrinka Egyesület javára rendezendő jótékonyági árverésen értékesíti.

**A Magyar Iparművészet szerkesztőségének új címe:
1034 Budapest, Kecse utca 25.**

Fotó: Nagy Franciska

Corvina Könyvesbolt

7621 Pécs, Széchenyi tér 8.

Éghajlat könyves kávézó

1117 Budapest, Karinthy Frigyes út 9.

FUGA Budapesti Építészeti Központ

1052 Budapest, Petőfi Sándor utca 5.

Írók Boltja

1061 Budapest, Andrássy út 45.

Műcsarnok

1146 Budapest, Dózsa György út 37.

Nagytétényi Kastélymúzeum

1225 Budapest,
Nagytétényi Kastélypark

Palmetta Design és Textilművészeti Galéria

1111 Budapest, Bartók Béla út 30.

Péter-Pál Galéria

2000 Szentendre, Péter-Pál utca 1.

Rómer Flóris Művészeti és Történelmi Múzeum

9021 Győr, Király utca 17.

Tündérbert Galéria és Közösségi Tér

1036 Budapest, Bécsi út 53–55.

KÜLFÖLDÖN TERJESZTI:

Batthyány Kultur-Press Kft.

H-1014 Budapest, Szentháromság tér 6.

Tel.: (1)489-0120, (1)212-5303

A folyóirat korábbi példányai

a szerkesztőségben megvásárolhatók.

Contents

2018/1

Dear Readers, Dear Colleagues (<i>Éva Kiss</i>).....	2
Editorial (<i>Szilvia Simonffy</i>)	2

EXHIBITIONS

Correlations. On the joint exhibition, Two Melodies, of designer József Scherer and textile artist Éva Penkala at Vigadó Gallery, Budapest (<i>Hedvig Dvorszky</i>)	4
Visions. Exhibition of the Association of Hungarian Tapestry Artists at Vízivárosi Gallery, Budapest (<i>Tibor Webner</i>)	14
42 CARATS – The Long Night of Jewels, Budapest, III. Group exhibition of contemporary jewels at K.A.S. (Studio of Contemporary Artists) Gallery, Budapest (<i>István Simonyi</i>)	20
From man to poster man. Oeuvre exhibition of graphic designer Nándor Szilvásy (1927–2011) at the Csikász Gallery of the House of Arts Veszprém (<i>Balázs Feledy</i>)	25

BOOKS

Poster after Poster 130 1885–2015 Edited and designed by István Kulinyi (<i>Ernő Sára</i>)	35
Author's notes to the volume and exhibition Poster after Poster 130 1885–2015 (<i>István Kulinyi</i>)	41

IN MEMORIAM

A heritage full of light In memory of sculptor Zoltán Bohus (1941–2017) (<i>Katalin Nagy T.</i>)	45
--	----

ART AND PEDAGOGY

Secondary art education in Latvia. Report of Hungarian art teachers of their study tour to Riga (<i>Bernadett Varga – Ilona Hendzsel</i>)	53
---	----

NEWS	59
------------	----

Scherer József: Jel No. 4 / József Scherer: Sign, Nr. 4
1996, digitális nyomat, 30x30 cm

A folyóirat ára: 1000 Ft

